

Lokalna Strategia Rozwoju

"Krainy Drwęcý i Pasłęki"

Łukta 2008

1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju.

W ramach Programu Leader + utworzona została Lokalna Grupa Działania o nazwie „**Kraina Drwęc i Pasłęki.**” Jest to związek stowarzyszeń, który został zarejestrowany w dniu 13 marca 2006 roku w KRS w Olsztynie i otrzymał numer 252922. Partnerstwo gmin zaczęło się formować w chwili, gdy uruchomiony został na terenie Polski Program Leader + i otworzyły się kolejne szanse rozwoju dla terenów wiejskich. Funkcji lidera i lokalnego organizatora podjęła się Fundacja Rozwoju Regionu Łukta, która ma bardzo duże doświadczenie organizacyjne. Fundacja przygotowała scenariusz działań i zaprosiła na spotkania gminy i inne podmioty zainteresowane włączeniem się do inicjatywy Leader +. Po wstępnym poinformowaniu o celach programu Leader+, podjęto decyzję o organizacji kolejnych spotkań i warsztatów, na których wypracowano kierunki rozwoju obszaru pn. „Kraina Drwęc i Pasłęki”. Ostatecznie w dniu 6 grudnia 2005 roku, odbyło się zebranie założycielskie, na którym podjęto uchwałę o rejestracji Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęc i Pasłęki”. Zebranie to odbyło się w siedzibie Fundacji Rozwoju Regionu Łukta, która będąc liderem administracyjnym jak i finansowym, przyjęła na siebie ciężar prac związanych z programem Leader+, na terenie gmin zrzeszonych.

W skład LGD w tamtym czasie weszły następujące podmioty:

- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta z siedzibą w Łukcie (lider administracyjny i finansowy);
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Nieodkrytych Tajemnic” z siedzibą w Morągu;
- Stowarzyszenie Miłośników Wzgórz Dylewskich z siedzibą w Ostródzie;
- Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe „SASINIA” z siedzibą w Ostródzie;
- Gminny Ludowy Klub Sportowy „WARMIAK” z siedzibą w Łukcie;
- Ochotnicza Straż Pożarna z siedzibą w Łukcie;

(Wymienione powyżej podmioty to partnerzy społeczni i gospodarczy stanowiący 60% całości wszystkich członków);

- Gmina Łukta,
- Gmina Ostróda,
- Gmina Morąg,
- Gmina Grunwald,
- Gmina Gietrzwałd.

(To partnerzy publiczni, stanowiący 40 %).

Wypracowany statut Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęc i Pasłęki,” reguluje zasady funkcjonowania tego związku. Zgodnie z prawnymi regulacjami oraz zapisami Programu Leader+, przewiduje się możliwość poszerzania Związku o kolejnych członków. Statut w § 11 określa, że wszystkie podmioty spełniające warunki, a zainteresowane przystąpieniem do LGD będą przyjmowane na podstawie uchwały Zarządu Związku – 2/3 głosów ogólnego składu Zarządu. W wyniku działań promocyjnych i informacyjnych prowadzonych przez LGD liczba członków Związku wzrosła i aktualnie Związek tworzą m.in.:

- Gmina Łukta,
- Gmina Ostróda,
- Gmina Morąg,
- Gmina Gietrzwałd,
- Gmina Miłakowo,
- Gmina Świątki,
- Gmina Jonkowo,
- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta z siedzibą w Łukcie,
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Nieodkrytych Tajemnic” z siedzibą w Morągu,
- Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe „SASINIA” z siedzibą w Ostródzie,
- Gminny Ludowy Klub Sportowy „WARMIAK” z siedzibą w Łukcie,
- Ochotnicza Straż Pożarna z siedzibą w Łukcie,
- Stowarzyszenie Miłośników Wzgórz Dylewskich z siedzibą w Ostródzie,

- Stowarzyszenie Miłośników Wsi Warmińsko-Mazurskiej z siedzibą w Jurkach,
- Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza z siedzibą w Olsztynie,
- VIA CANIS z siedzibą w Starych Jabłonkach,
- Wydawnictwo Drwęca z siedzibą w Ostródzie,
- „BiG” Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości z siedzibą w Ostródzie,
- Przedsiębiorstwo Instalacyjno-Budowlane „NORBUD” z siedzibą w Moragu.

Pełna lista partnerów wraz z ich doświadczeniem w załączniku nr 1 – Lista partnerów.

Należy się spodziewać, że liczba członków będzie nadal wzrastać, gdyż działania podjęte przez LGD są zauważane wśród społeczności lokalnych poszczególnych gmin zrzeszonych w Związku i przyczyniają się do pobudzenia inicjatywy lokalnych podmiotów. Dostrzegane są także przez podmioty funkcjonujące na terenach sąsiadujących z terenem działania LGD.

Lokalna Grupa Działania została powołana przede wszystkim do realizacji celów LSR, jednak jej działalność obejmuje szeroko rozumiany rozwój obszarów wiejskich na terenie jej działania. Budowanie i rozwijanie partnerstwa pomiędzy organizacjami pozarządowymi, podmiotami biznesowymi i instytucjami sektora publicznego w celu dalszego rozwoju obszaru objętego działaniem LGD.

Dwa przykładowe podmioty, takie jak Fundacja Rozwoju Regionu Łukta i Lokalna Organizacja Turystyczna, działają na terenie paru gmin i już same w sobie stanowią pewne centra rozwoju lokalnego. Mają one doświadczenie w pracy partnerskiej i zarządzaniu projektami dotyczącymi rozwoju obszarów wiejskich, także ze środków Unii Europejskiej. Statutowymi organami Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki” są:

- Walne Zebranie Członków,
- Zarząd,
- Rada,
- Komisja Rewizyjna,

Zarząd składa się z prezesa, wiceprezesa, skarbnika i 2 członków zarządu.

Rada składa się z 8 osób. Członkowie Rady odzwierciedlają skład partnerstwa w LGD. Członkowie są wybierani przez Walne Zebranie Członków. Na czele Rady stoi Przewodniczący, który kieruje pracami Rady. Rada podejmuje decyzję w sprawie oceny zgodności i wyboru projektów w formie uchwał, zwykłą większością głosów. Uznanie operacji za zgodne z LSR, ocena operacji wg lokalnych kryteriów LGD.

Komisja rewizyjna składa się z przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i członka komisji.

Każdy z organów ma zgodnie ze statutem swoje określone zadania.

Walne Zebranie Członków zajmuje się przede wszystkim:

- a. uchwalaniem kierunków i programu działania Związku,
- b. ustalaniem liczby członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,
- c. wyborem i odwoływaniem członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,
- d. rozpatrywaniem i zatwierdzaniem sprawozdań z działalności Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczących projektów realizowanych w ramach LSR opracowanej przez LGD,
- e. udzielaniem absolutorium ustępującemu Zarządowi,
- f. uchwalaniem zmian Statutu,
- g. podejmowaniem uchwały w sprawie rozwiązania Związku,
- h. rozpatrywaniem odwołań od uchwał Zarządu wniesionych przez członków Związku,
- i. uchwalaniem Regulaminu Działania Zarządu,
- j. uchwalaniem Regulaminu Obrad Walnego Zebrania Członków,
- k. uchwalaniem Regulaminu Prac Rady,
- l. zatwierdzaniem LSR opracowanej przez Zarząd.

Do zadań Zarządu Związku należą głównie:

- a. przyjmowanie nowych członków Związku,

- b. reprezentowanie Związku na zewnątrz i działanie w jego imieniu,
- c. kierowanie bieżącą pracą Związku,
- d. zwoływanie Walnego Zebrania Członków,
- e. ustalanie wysokości składek członkowskich,
- f. tworzenie biura Związku,
- g. ustalanie wielkości zatrudnienia i wysokości środków na wynagrodzenie pracowników Biura Związku,
- h. podejmowanie uchwał o przystąpieniu Związku do innych organizacji.

Do reprezentowania Związku i składania oświadczeń woli wymagane jest współdziałanie 2 członków Zarządu w tym Prezesa lub Wiceprezesa, a w sprawach majątkowych Prezesa lub Wiceprezesa i Skarbnika.

Zarząd pracuje na posiedzeniach, które odbywają się w miarę potrzeb, ale nie rzadziej niż jeden raz na kwartał.

Uchwały podjęte przez Zarząd podpisywane są przez Prezesa i Wiceprezesa Zarządu.

Siła Lokalnej Grupy Działania leży w doświadczeniu i aktywności jej poszczególnych członków. Podkreślić tu należy, że osoby wybrane do zarządzania i realizacji przedsięwzięć, mają bardzo wysokie kwalifikacje i doświadczenie.

Wszystkie osoby reprezentujące członków organu decyzyjnego LGD posiadają wiedzę z zakresu Rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader oraz doświadczenie w zakresie realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z budżetu UE. Ponadto wszyscy władają językiem roboczym UE (angielskim lub niemieckim) w stopniu umożliwiającym swobodne porozumiewanie się.

Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęc i Pasłęki” jako samodzielna organizacja realizowała projekt w ramach schematu II Pilotażowego Programu Leader + oraz dwa projekty ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Cztery gminy spośród siedmiu będące członkami LGD realizowały projekty z zakresu działania SPO „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

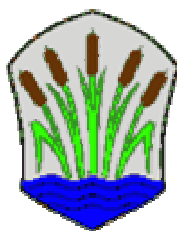
2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

2.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju zajmuje powierzchnię 1561 km² i jest zamieszkiwany przez 66.153 mieszkańców. Leży on w zachodniej części województwa warmińsko – mazurskiego, w niedużej odległości od najsilniejszego ośrodka życia gospodarczego i społecznego - stolicy Warmii i Mazur, Olsztyna.

W skład Lokalnej Grupy Działania wchodzi następujące gminy:

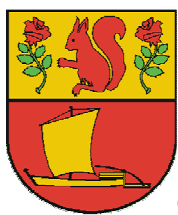
- Łukta,
- Morąg,
- Ostróda (gm. wiejska),
- Miłakowo,
- Gietrzwałd,
- Jonkowo,
- Świątki.

Gmina Łukta – Gmina wiejska o powierzchni 185 km², znajduje się w powiecie ostródzkim. Gmina sąsiaduje z pięcioma gminami: Ostróda, Morąg, Jonkowo, Gietrzwałd, Miłomłyn. Sieć osadniczą tworzy 18 sołectw obejmujących 34 miejscowości. Przez gminę nie przebiega linia kolejowa, natomiast leży ona na szlaku 3 dróg wojewódzkich.

Gmina Morąg – Gmina miejsko-wiejska o powierzchni 311 km² znajduje się w powiecie ostródzkim. Gmina sąsiaduje z siedmioma gminami: Godkowo, Łukta, Mądryty, Miłakowo, Miłomłyn, Pasłęk, Świątki. Sieć osadniczą tworzy 28 sołectw obejmujących 49 miejscowości. Przez gminę przebiega linia kolejowa oraz 3 drogi wojewódzkie.

Gmina Ostróda – Gmina wiejska o powierzchni 401 km², znajduje się w powiecie ostródzkim. Gmina otacza ze wszystkich stron miasto Ostródę (gmina miejska) i sąsiaduje z ośmioma gminami: Dąbrówno, Gietrzwałd, Grunwald, Iława, Lubawa, Łukta, Miłomłyn, Olsztynek. Sieć osadniczą tworzą 34 sołectwa obejmujące 68 miejscowości. Przez gminę przebiega linia kolejowa oraz drogi wojewódzkie i krajowe, z najważniejszą w tym rejonie - droga E7.

Gmina Miłakowo – Gmina miejsko-wiejska o powierzchni 158 km², znajduje się w powiecie ostródzkim. Gmina sąsiaduje z pięcioma gminami: Godkowo, Lubomino, Morąg, Orneta, Świątki. Sieć osadniczą tworzy 18 sołectw obejmujących 34 miejscowości. Przez gminę nie przebiega linia kolejowa, natomiast leży ona na szlaku 2 dróg wojewódzkich.

Gmina Gietrzwałd – Gmina wiejska o powierzchni 172 km², znajduje się w powiecie olsztyńskim. Znana z Sanktuarium Maryjnego. Gmina sąsiaduje z sześcioma gminami: Jonkowo, Łukta, Olsztyn (gmina miejska), Olsztynek, Ostróda, Stawiguda. Sieć osadniczą tworzy 19 sołectw obejmujących 36 miejscowości. Przez gminę przebiega linia kolejowa i droga krajowa i wojewódzkie.

Gmina Jonkowo – Gmina wiejska o powierzchni 168 km², znajduje się w powiecie olsztyńskim. Gmina sąsiaduje z pięcioma gminami: Dywity, Gietrzwałd, Łukta, Olsztyn, Świątki. Sieć osadniczą tworzy 20 sołectw obejmujących 28 miejscowości. Przez gminę przebiega linia kolejowa i droga krajowa i wojewódzkie.

Gmina Świątki – Gmina wiejska o powierzchni 164 km², znajduje się w powiecie olsztyńskim. Gmina sąsiaduje z siedmioma gminami: Dobrze Miasto, Dywity, Jonkowo, Łukta, Morąg, Miłakowo, Orneta. Sieć osadniczą tworzy 13 sołectw obejmujących 23 miejscowości. Przez gminę przebiegają drogi wojewódzkie.

Lokalna Grupa Działania „Kraina Drwący i Pasłęki” jest obszarem o wybitnych walorach turystycznych, którego najbardziej charakterystyczną cechą krajobrazową jest duży udział jezior i lasów. Jest to obszar typowo rolniczy, o dużej lesistości i dużym bogactwie form fauny i flory. Występują tu ostoje lęgowe i przelotne ptactwa, znaczna część terenu LGD

pokryta jest przez rezerваты. Silne znaczenie dla krajobrazu mają rzeki Drwęca i Pasłęka oraz duża ilość jezior. Tereny te są czyste ekologicznie.

Jest ona także silnie spójna pod względem historycznym. Życie społeczne i gospodarcze kształtowało się tu w niemalże identycznych uwarunkowaniach. Wspólne korzenie, były obszar Prus, podobna architektura zabudowy wiejskiej. Duże występowanie zabytków: zamki, dwory, pałace, kościoły – wiele z nich wpisanych zostało do rejestru zabytków.

Również główne źródła utrzymania na terenie poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD są zbliżone: rolnictwo, turystyka i usługi. Struktura gospodarstw jest zbliżona we wszystkich gminach, również zakres produkcji gospodarstw jest podobny. Z powodu dużego udziału jezior i wybitnych walorów krajobrazowych, dość istotne znaczenie mają gospodarstwa agroturystyczne oraz ośrodki działające w turystyce. Jednocześnie baza nadal jest na niskim poziomie pomimo niewątpliwego bogactwa zasobów naturalnych. Charakter usług turystycznych również jest tego samego typu. Gminy posiadają kilka szlaków rowerowych, które obejmują teren większy niż jedna gmina. Wszystkie gminy uznają turystykę jako olbrzymią szansę rozwojową. Wraz z rozwojem turystyki nastąpił we wszystkich gminach rozwój usług hotelarskich, gastronomicznych, jak również handlowych – to kolejna cecha wspólna tego obszaru.

Społecznie teren też jest niemalże jednorodny. Dość niska aktywność społeczności lokalnych; wciąż niezbyt duża liczba aktywnych organizacji pozarządowych. Wysoki poziom bezrobocia, duża migracja i niski poziom wykształcenia mieszkańców terenów wiejskich.

2.2. Uwarunkowanie przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

By scharakteryzować obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju dokonano wiele analiz i badań, i opracowano diagnozę gmin, stanowiącą podstawę do budowania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Niniejsza diagnoza gmin, obejmuje tylko wybrane wskaźniki, które umożliwiają porównanie sytuacji społeczno-gospodarczej tego obszaru. Do przygotowania diagnozy wykorzystano wszelkie dostępne źródła informacji, w tym przede wszystkim dane publikowane przez polską statystykę publiczną, informacje zawarte na stronach internetowych jednostek samorządu terytorialnego, plany rozwoju lokalnego, studia uwarunkowań, dokumenty strategiczne i wiele innych.

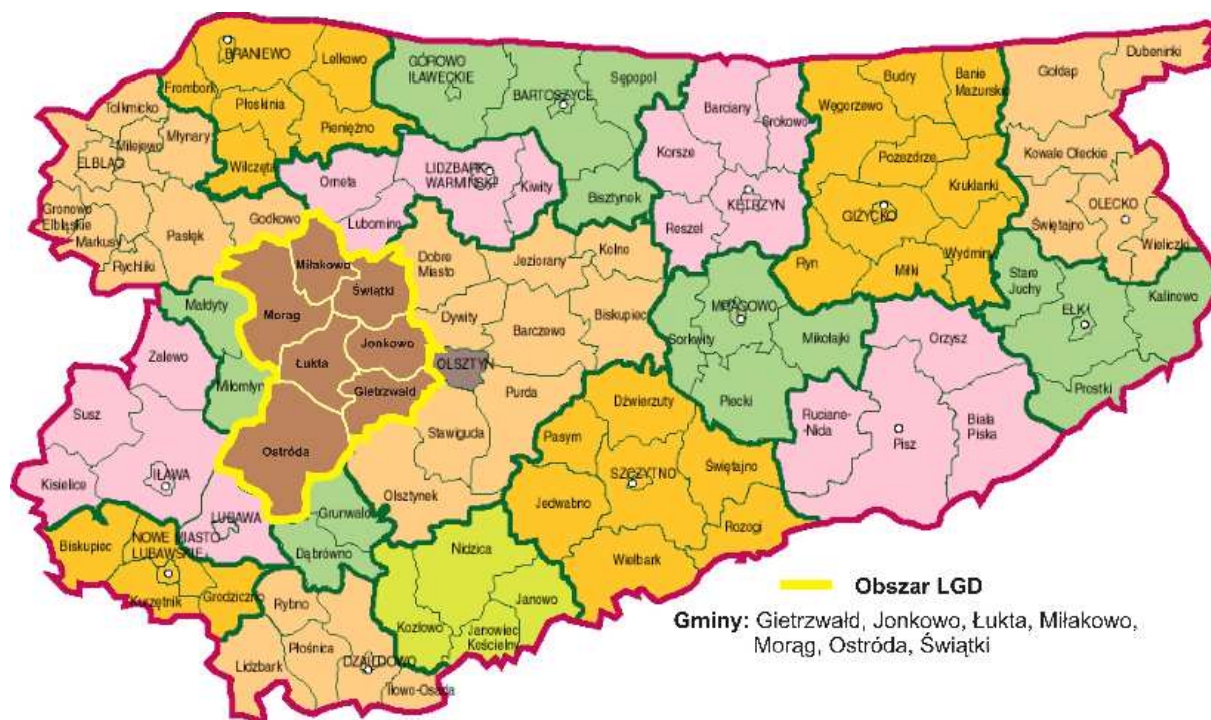
Województwo warmińsko - mazurskie leży w północno - wschodniej części Polski i jest jedynym regionem w kraju graniczącym z Rosją. Obejmuje ono historyczne ziemie Warmii, Mazur, wschodnią część Żuław Wiślanych i fragmenty Powiśla. W bałtycką przestrzeń europejską wpisuje się położeniem nad Zalewem Wiślany, w nadbałtyckiej strefie pojeziernej i współpracą z państwami nadbałtyckimi.

W granicach województwa funkcjonuje 116 jednostek samorządu gminnego (16 miejskich, 33 miejsko-wiejskich i 67 wiejskich), 19 powiatów ziemskich i 2 powiaty grodzkie. Stolicą województwa i siedzibą władz samorządowych jest Olsztyn jednakże jego siła oddziaływania jako ośrodka wojewódzkiego wymaga wzmocnienia, bowiem w stosunku do potencjału rozwojowego stolic innych regionów plasuje się na dalszych miejscach, uzyskując jednocześnie wysokie miejsce pod względem atrakcyjności zamieszkania.

Warmia i Mazury obejmują obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych, na które składają się liczne jeziora, duże kompleksy leśne oraz urozmaicona flora, fauna i rzeźba terenu. Obszary prawnie chronione zajmują około 53% województwa, podczas gdy średnia wartość tego wskaźnika w kraju wynosi 31%. W regionie znajduje się około 20% krajowej powierzchni rezerwatów przyrody, a środowisko naturalne jest mało przekształcone i w niewielkim stopniu zanieczyszczone. Ogromny potencjał turystyczny regionu nie jest w pełni wykorzystywany, a główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest

niedostateczna liczba całorocznych miejsc noclegowych o wysokim standardzie, zbyt skromna oferta produktów turystycznych (zwłaszcza poza sezonem letnim) oraz brak skoordynowanej promocji województwa.

W projekcie udział zadeklarowały przede wszystkim gminy powiatu ostródzkiego, to jest Łukta, Morąg, Miłakowo i Ostróda (gmina wiejska) oraz gminy: Gietrzwałd, Jonkowo, Świątki z powiatu olsztyńskiego.

Wielkość obszaru LGD to 1561 km².

Liczba ludności LGD – 66.153 mieszkańców, co stanowi ok. 5.0 % mieszkańców województwa.

Największymi gminami analizowanego obszaru, pod względem powierzchni, są gminy Ostróda (401 km²) i Morąg (311 km²) natomiast najmniejszymi Miłakowo (158 km²) i Świątki (168 km²).

Pod względem liczby ludności zamieszkującej analizowany obszar największy udział mają gminy Morąg i Ostróda, najmniej licznymi są Świątki i Łukta.

Największa gęstość zaludnienia występuje w gminach Morąg (79) i Ostróda (39), najmniejsza zaś w Łukcie (24) i Świątkach (26).

Obszar działania LGD zajmuje powierzchnię 1561 km². LGD sąsiaduje od północy z powiatem elbląskim i lidzbarskim, od wschodu - z olsztyńskim, od zachodu – z ilawskim, od południa - z nidzickim. Skrajne miejsca zajmują: od północy - gminy Morąg i Miłakowo, a od południa - gmina Ostróda. Idąc ku górze mapy spotykamy kolejną gminę – Łukta, oraz na wschodzie Gietrzwałd, Jonkowo i Świątki. Położenie na szlaku ważnych połączeń komunikacyjnych jest dodatkowym atutem LGD. Stolicą tego regionu niewątpliwie jest Ostróda. Tu krzyżuje się droga międzynarodowa E-7 z drogami krajowymi nr 16 i nr 52. Są tu korzystne połączenia kolejowe: z Olsztyna przez Ostródę przebiega trasa do Wrocławia, w niedalekiej Iławie krzyżuje się lokalny szlak z linią Warszawa - Gdańsk, natomiast z Morąga można dotrzeć do Olsztyna i Elbląga.

Obszar w swoim charakterze jest obszarem wiejskim, pomimo objęcia także terenów gmin miejskich, które są jednak zamieszkiwane przez liczbę mieszkańców nie większą niż 20 tysięcy.

Środowisko naturalne

Niewątpliwie ważnym czynnikiem wpływającym na charakter, jaki ma Lokalna Grupa Działania „Kraina Drwęc i Pasłęki” jest jej środowisko naturalne. Jest to niewątpliwym atutem LGD i szansa rozwojowa tego regionu.

Największy udział użytków rolnych w powierzchni gminy notuje się w gminie Świątki (77,2%), najmniejszy zaś w gminie Łukta.

Udział lasów w powierzchni gminy największy jest w przypadku gminy Łukta, najmniejszy zaś w gminie Świątki.

Największy udział jezior w powierzchni gminy ma gmina Łukta, zaś najmniejszy gmina Świątki.

Obszary prawnie chronione najwięcej, pod względem udziału w powierzchni ogółem, pokrywają terenów w gminach Łukta, Ostróda i Gietrzwałd, najmniej w gminie Morąg. Na terenie LGD występuje 8 rezerwatów przyrody: „Ostoja bobra na rzece Pasłęce”, „Sosny Taborskie”, „Wyspa Lipowa”, „Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich”, Rezerwat faunistyczny „Rzeka Drwęca”, Rezerwat Jezioro Czarne, Rezerwat Jezioro Francuskie, „Kamienna Góra”.

Tabela 1. Struktura gruntów w gminach obszaru Leader+

Gmina	Udział UR w powierzchni gminy (%)	Udział lasów w powierzchni gminy (%)	Udział jezior w powierzchni gminy (%)	Udział obszarów prawnie chronionych w pow. gminy (%)
Gietrzwałd	36,8	51,4	4,2	75,3
Łukta	29,3	55,7	10,0	77,6
Morąg	52,0	28,6	5,8	30,3
Ostróda	54,4	30,9	5,0	75,2
Miłakowo	60,4	20,3	7,4	46,5
Jonkowo	50,9	38,8	1,1	13,9
Świątki	77,2	12,2	0,7	30,1

Uwarunkowania kulturowe

Na terenie poszczególnych gmin LGD, trwają ciągle działania mające na celu poprawę stanu zabytków, ich inwentaryzację, jak również tworzenie produktów turystycznych

i imprez bazujących na uwarunkowaniach kulturowych regionu.

Spośród wielu zabytków znajdujących się na tym terenie, najważniejszymi zabytkami są:

- Sanktuarium Maryjne z XV w. w Gietrzwałdzie, drewniana Pieta z 1425 roku,
- Kościół Matki Boskiej Częstochowskiej wraz z ogrodzeniem i wieżą w Łukcie,
- Kościół Parafialny, plebania, dzwonnica i grota przy kościele we wsi Florczaki,
- Pałac Dohnów w Morągu, barokowy zegar słoneczny, bogata ekspozycja malarstwa holenderskiego,
- Zamek Krzyżacki w Morągu,
- Ratusz Gotycki w Morągu,
- Cmentarz w Zajączkach,
- Dwór w Wojciechach,
- Pałac w Ponarach,

- Dwór w Bieniaszach,
- Kościół pw. Św. Elżbiety i Św. Wojciecha w Miłakowie,
- Kościoły gotyckie i późniejsze w Nowym Kawkowie, Wrzesinie, Świątkach – Kwiecewie, Różynce, Skolitach, Włodowie,
- Zakożenia dworskie (architektura dworska i folwarczna) w Brzydowie, Kalistach, Kłobii, Komalwy, Łumpia, Żardeniki.

Oczywiście, zabytków ruchomych jak i nieruchomości jest znacznie więcej na terenie LGD, lecz te wymienione powyżej stanowią dobrą bazę wyjściową do budowania siły LGD pod względem historycznym i kulturowym.

Uwarunkowania historyczne

Gminy znajdujące się na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania są w dużej mierze gminami, których historia jest bardzo podobna. Okres powstawania największych skupisk ludności na terenie danej gminy (niezależnie czy jest to miasto, lub większa wieś) jest zbliżony. Również znaczące wydarzenia historyczne na przestrzeni wieków w takim samym stopniu zaznaczyły się w życiu każdej z gmin.

Należy zwrócić uwagę na dwa najważniejsze okresy w historii tego obszaru, a mianowicie okres panowania krzyżackiego, a w późniejszym czasie pozostawanie częścią Prus Książęcych.

Zdaje się, że najważniejsze znaczenie dla współczesnego charakteru gmin miał ten drugi okres.

Po sekularyzacji Prus i zaprowadzeniu luteranizmu książę Albrecht von Hohenzollern zmienił administrację i podział administracyjny księstwa. Zgodnie z ordynacją krajową z grudnia 1525 roku terytorium Prus Książęcych podzielono na trzy okręgi: Sambie, Natangie i Oberland (Prusy Górne) - te zaś dzieliły się na 39 starostw zwykłych i dziedzicznych. Prusy Górne obejmowały 12 starostw zwykłych: Pasłęk, Morąg, Miłakowo, Przezmark, Miłomłyn, Ostróda, Olsztynek, Kwidzyn, Prabuty, Nidzica, Działdowo, Szczytno oraz trzy dziedziczne: Susz, Iława i Dąbrówno. Jak podaje - Leksykon Polactwa w Niemczech - był "Polnisch Oberland" z powiatami Nibork

(Nidzica), Ostróda i Szczytno oraz "Deutsch Oberland", czyli terytorium na zachód i północ od Ostródy.

Odkąd Ostróda przestała być komturstwem na zamku zaczął urzędować przedstawiciel księcia - starosta (Amtshauptmann). Pierwszym starostą w latach 1525 - 1531 był ostatni komtur - Quirin (Kwirin) Schlick, a jego zastępcami Greger von Promnitz i Friedrich von Oelsnitz. Starosta w imieniu księcia sprawował nadzór, zarówno nad dobrami ziemskimi jak i nad miastami. Na jego ręce wójtowie i burmistrzowie składali przysięgę na wierność władcy. Namiestnik księcia pruskiego miał duże uprawnienia, kierował, bowiem wyborami i odbierał ślubowanie od deputowanych i delegatów na sejmiki i Sejm. W latach 1547 - 1575 na ostródzkim zamku (siedziba starosty) urzędował Wolf von Kreytzen, który słynął z bogactwa i dał się poznać jako bardzo bezwzględny wobec poddanych. W okresie od XVI do połowy XVIII stulecia wielu starostów, bądź ich zastępców wywodziło się z trzech szlacheckich rodów Oelsnitzów oraz Proecków i Groebenów.

W 1723 roku zlikwidowano administrację stanową (starostwa książęce) i utworzono Kamery (Izby) Wojenno - Skarbowe. Od tego czasu Ostróda wraz z Pasłękiem, Miłomłynem, Miłakowem i Młynarami należała do Kamery w Morągu. W 1752 roku w Prusach Książęcych utworzono 7 wielkich okręgów (powiatów), na których czele stanęli landraci. W wyniku nowego podziału administracyjnego Ostródę i Olsztynek włączono do okręgu morąskiego, w którego skład weszły także dawne starostwa, pasłęckie, miłakowskie, morąskie oraz iławskie.

Od 1777 roku landratem tzw. dużego powiatu morąskiego był Andreas Leonhard Koehne-Jaski (1743 - 1813), właściciel majątku w Durągu (od 1780) i w Wigwałdzie (od 1785). Koehne-Jaski w 1799 roku założył smolarnię, a w 1802 r. uruchomił pierwszą w Prusach gorzelnię spirytusu ziemniaczanego. W 1792 r. zorganizował w Morągu Stowarzyszenie Przyrodniczo-Ekonomiczne, którego został dyrektorem. Jako szlachcic był także deputowanym do sejmu krajowego w Królewcu. Wskutek reformy wprowadzonej przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III w 1818 roku utworzono nowe powiaty, z których trzy z rejencji królewieckiej: tj. ostródzki, nidzicki i szczycieński. Odpowiadały one terytorialnie dawnym starostwom Prus Górnych (Oberlandu). W skład powiatu ostródzkiego weszły cztery miasta, tj. Ostróda, Miłomłyn, Dąbrówno i Olsztynek. Powierzchnia tego okręgu administracyjnego ulegała niewielkim zmianom.

Na terenach tych uprawiano głównie żyto i kartofle. W granicach powiatu znajdowało się wiele młeczarni i gorzelni. Spora część ludności zajmowała się wyrębem lasów, przy których zlokalizowano liczne tartaki. Rozwijał się także handel drewnem. Z innych zajęć ówczesnych mieszkańców wymienić można rybactwo i pszczelarstwo.

Im dogłębniej poznane będą uwarunkowania historyczne tego regionu, tym lepiej uda się je wykorzystać w celu rozwojowym obszaru LGD. Warto poznać tradycje, zwyczaje i zajęcia ludzi zamieszkujących na przestrzeni wieków ten region. A historia tych ziem jest, jak widać bardzo bogata.

Potencjał demograficzny i gospodarczy

Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar objęty LSR

Gminy wchodzące w skład Lokalnej Grupy Działania charakteryzują się podobnym typem ludności zamieszkującej ich tereny, choć są między nimi także pewne różnice. Jedyne miasto Morąg w oczywisty sposób odróżnia się od pozostałych gmin w pewnych wartościach wskaźników.

- Największy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym notowany jest w gminach Łukta i Ostróda, najmniejszy w Milakowie.
- Udział ludności w wieku produkcyjnym największy jest w gminach Gietrzwałd, Milakowo i Jonkowo, najmniejszy z kolei jest w Morągu.
- Wskaźnik obciążenia demograficznego, czyli liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym (przed- i po - produkcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym największy jest w gminach Ostróda i Świątki, najmniejszy w gminach Gietrzwałd i Morąg.
- Przyrost naturalny, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, we wszystkich analizowanych gminach jest dodatni; najniższy jest w gminie Świątki, największy w gminie Milakowo.
- Saldo migracji w większości gmin jest ujemne; tylko gminy Jonkowo, Gietrzwałd i Łukta charakteryzują się dodatnim saldem migracji.

- Największy udział osób legitymujących się wykształceniem wyższym zanotowano w gminie Morąg, najmniejszy w gminie Łukta.
- Ludność z wykształceniem średnim jest najliczniej reprezentowana w gminie Morąg, najmniej licznie w gminie Łukta.
- Największy udział ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym notowany jest w gminach Świątki, najniższy w gminie Gietrzwałd.
- Udział ludności z wykształceniem niepełnym podstawowym lub bez wykształcenia największy jest w gminie Łukta, najmniejszy w gminach Morąg.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność gmin obszaru Leader+

Gmina	Powierzchnia gminy (km ²)	Udział gmin w powierzchni obszaru (%)	Liczba ludności w gminach	Udział liczby ludności gmin w ludności obszaru (%)
Gietrzwałd	174	9,99	5.360	8,10
Łukta	185	10,64	4.503	6,81
Morąg	311	17,85	24.813	37,51
Ostróda	401	23,03	15.653	23,66
Miłakowo	158	9,08	5.830	8,81
Jonkowo	168	9,65	5.742	8,68
Świątki	164	9,42	4.252	6,43
SUMA	1561	100,00	66.153	100,00

Tabela 2. Struktura ludności w gminach obszaru Leader+

Gmina	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym	Udział ludności w wieku produkcyjnym	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym	Ludność w wieku nieprodukcyjnym/100 osób w wieku produkcyjnym
Gietrzwałd	19,02	70,57	10,41	49.90
Łukta	27,60	60,60	11,80	61.00
Morąg	24,40	63,00	12,60	55.90
Ostróda	26,40	62,20	11,40	67.80
Miłakowo	17,62	69,01	13,37	56.40
Jonkowo	24,25	67,19	8,55	58,60
Świątki	25,40	61,20	13,10	62,80

Tabela 3. Wskaźniki gęstości zaludnienia oraz przyrostu naturalnego i migracji w gminach obszaru Leader+

Gmina	Gęstość zaludnienia	Przyrost naturalny/1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców
Gietrzwałd	31	4,9	11,2
Łukta	24	4,0	0,4
Morąg	79	2,3	- 6,8
Ostróda	39	3,8	- 0,9
Miłakowo	36	6,3	-8,9
Jonkowo	37	5,3	14,5
Świątki	26	0,9	-4,7

Tabela 4. Struktura wykształcenia ludności w gminach obszaru Leader+

Gmina	Udział ludności z wykształceniem wyższym (%)	Udział ludności z wykształceniem średnim (%)	Udział ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym (%)	Udział ludności z wykształceniem podst. i bez wykształcenia (%)
Gietrzwałd	6,7	22,5	22,9	47,9
Łukta	3,6	18,4	23,7	54,3
Morąg	6,8	26,8	24,5	41,9
Ostróda	3,9	19,7	23,9	52,5
Miłakowo	5,2	21,3	23,8	49,7
Świątki	3,4	23,5	25,5	47,6
Jonkowo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Aktywność zawodowa i bezrobocie

- Współczynnik aktywności zawodowej w gminach analizowanego obszaru wahał się od 51,7% w gminie Świątki do 55,7% w gminie Gietrzwałd.
- Wskaźnik zatrudnienia był dużo bardziej zróżnicowany w gminach, wahał się od 36,6% w gminie Morąg do 40,8% w Gietrzwałdzie.
- Stopa bezrobocia w analizowanych gminach wykazywała zróżnicowanie od 26,6% w gminie Gietrzwałd do 32,3% w gminie Morąg.

- Największy udział bezrobotnych poszukujących pracy przez 12 miesięcy i więcej wśród ogółu bezrobotnych najwyższy był w gminie Morąg (49,8%), najniższy zaś w gminie Świątki (22,5%).
- Bezrobotni poszukujący pracy przez okres od 4 do 12 miesięcy największy odsetek stanowili w gminie Gietrzwałd.
- Udział bezrobotnych legitymujących się wykształceniem wyższym był stosunkowo niski w większości analizowanych gmin; uwagę zwraca ich dość duży udział w gminach Morąg, Gietrzwałd i Świątki.
- Udział bezrobotnych z wykształceniem średnim był bardziej zróżnicowany w gminach aniżeli w przypadku powyższym; stanowili oni od 17,0% w gminie Świątki do 27,6% w gminie Morąg.
- Udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym wahał się w granicach od 31,7% w gminie Miłakowo do 40,7% w gminie Morąg.
- Bezrobotni bez wykształcenia, nawet podstawowego, stanowili od 28,3% w gminie Morąg do 49,4% w gminie Miłakowo.

Tabela 5. Struktura zatrudnienia i bezrobocia w gminach obszaru Leader+

Gmina	Współczynnik aktywności zawodowej (%)	Wskaźnik zatrudnienia (%)	Stopa bezrobocia (%)	Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 13 m-cy i więcej (%)	Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 4-12 m-cy (%)
Gietrzwałd	55,7	40,8	26,6	43,0	46,0
Łukta	52,9	37,5	29,1	45,2	42,0
Morąg	54,4	36,6	32,3	49,8	37,0
Ostróda	53,7	39,3	26,9	38,9	44,3
Świątki	51,7	39,9	28,9	22,5	35,9
Miłakowo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Jonkowo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Tabela 6. Struktura wykształcenia bezrobotnych w gminach obszaru Leader+

Gmina	Udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym (%)	Udział bezrobotnych z wykształceniem średnim (%)	Udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (%)	Udział bezrobotnych nie posiadających wykształcenia podstawowego (%)
Gietrzwałd	2,3	19,9	37,8	39,4
Łukta	0,6	17,4	39,6	42,4
Morąg	3,4	27,6	40,7	28,3
Ostróda	0,9	21,1	36,4	41,6
Miłakowo	0,8	18,1	31,7	49,4
Świątki	2,3	17	32,5	48,2
Jonkowo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Rolnictwo

- Gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły w gminach od 53,5% w gminie Morąg do 75,6% w gminie Gietrzwałd.
- Największy udział gospodarstw dużych, o powierzchni powyżej 50 ha, notowany był w gminie Miłakowo (7,5%) najniższy zaś w gminie Łukta (2,5%).
- Gospodarstwa średnie, o powierzchni 15 - 50 ha, najliczniej były reprezentowane w gminie Morąg (stanowiły tam 24,9% wszystkich gospodarstw), a najmniej licznie w gminie Świątki (12,0%).
- Gospodarstwa małe, do 5 ha, dominowały w gminie Gietrzwałd i stanowiły tam 53,3% wszystkich gospodarstw, natomiast najmniejszy udział miały w strukturze gospodarstw w gminie Jonkowo.
- Średnia powierzchnia UR w gospodarstwie wahała się od 7,2 ha w gminie Łukta do 19,0 ha w gminie Ostróda i gminie Miłakowo.
- Średnia powierzchnia UR w gospodarstwach przypadająca na jeden ciągnik była również zróżnicowana w gminach, od 23,0 ha w gminie Łukta do 31,9 ha w gminie Ostróda.

Tabela 7. Struktura gospodarstw rolnych w gminach obszaru Leader+

Gmina	Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR (%)	Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha (%)	Udział gospodarstw o powierzchni 15- 50 ha (%)	Udział gospodarstw o powierzchni do 5 ha (%)	Średnia powierzchnia UR/1 gospodarstwo (ha)	Pow. UR na 1 ciągnik (ha)
Gietrzwałd	75,6	5,3	18,5	53,3	15,9	31,6
Łukta	55,2	2,5	16,7	53,1	7,2	23,0
Morąg	53,5	3,0	24,9	42,5	9,9	24,5
Ostróda	61,1	4,7	24,6	42,3	19,0	31,9
Miłakowo	67,8	7,5	18,3	42,0	19,0	b.d.
Jonkowo	48,0	5,5	22,3	20,2	10,6	b.d.
Świątki	55,4	3,0	12,0	27,4	15,6	b.d.

Aktywność gospodarcza i budżety gmin

- Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest największa w gminach Jonkowo i Gietrzwałd, najmniejsza w gminie Świątki.
- Podobnie przedstawia się sytuacja w przypadku liczby podmiotów sektora prywatnego na 1000 mieszkańców – najwięcej jest ich w gminie Jonkowo, a najmniej w gminie Świątki.
- Odmiennie układają się proporcje w przypadku liczby podmiotów sektora publicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – najwięcej jest ich w Miłakowie, zaś najmniej w gminie Świątki.
- Największe dochody budżetów gmin, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, wykazuje gmina Gietrzwałd, najmniejsze gminy Świątki i Miłakowo.
- Największe wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca zanotowano w gminie Gietrzwałd, najmniejsze w gminie Ostróda.

Tabela 8. Struktura podmiotów gospodarczych oraz budżetów gmin w gminach obszaru Leader+

Gmina	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Liczba jednostek sektora prywatnego na 1000 mieszkańców	Liczba podmiotów sektora publicznego na 1000 mieszkańców	Dochody budżetu gmin na 1 mieszkańca	Wydatki budżetu gmin na 1 mieszkańca
Gietrzwałd	77,17	73,99	3,18	2.827,06	3.228,17
Łukta	51,51	49,05	2,46	2.209,20	2.163,15
Morąg	72,76	67,79	4,97	2.034,73	2.154,53
Ostróda	49,95	48,33	1,62	2.101,73	2.071,94
Miłakowo	53,56	48,51	5,04	2.028,85	2.101,36
Jonkowo	79,34	86,8	1,29	2.699,09	2.623,24
Świątki	16,42	16,9	0,52	2.017,9	2.163,7

Stan rozwoju infrastruktury

Infrastruktura społeczna

- Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie obejmuje swoim działaniem obszar powiatu ostródzkiego. Jednostkami podległymi są między innymi: Komisariat Policji w Morągu oraz Posterunki Policji w Łukcie i Miłakowie. Komenda Powiatowa Policji w Olsztynie obejmuje działaniem obszar powiatu olsztyńskiego. Jednostką podległą znajdującą się na obszarze objętym LSR jest: Posterunek Policji w Gietrzwałdzie. Posterunek Policji w Jonkowie wraz z rewirem dzielnicowych w Świątkach podlegają pod komisariat policji w Dobrym Mieście.
- 2 Jednostki Ratowniczo – Gaśnicze PSP w Ostródzie i Morągu, 12 Jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego oraz dodatkowo 53 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych typu „S” i 3 jednostki OSP typu „M”.

Na obszarze LGD są:

- 24 biblioteki oraz 19 ośrodków kultury i klubów.
- 1 muzeum.

- 1 kino.
- 6 ośrodków pomocy społecznej, 4 domy pomocy społecznej oraz 4 specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze.
- 1 dom dziecka.
- 12 zakładów opieki zdrowotnej i 12 aptek.
- 35 szkół podstawowych oraz 12 gimnazjów.

Infrastruktura techniczna

- Długość dróg gminnych w przeliczeniu na 1 km² powierzchni gminy wahał się od 0,19 km w gminie Świątki do 0,65 km w gminie Gietrzwałd.
- Zróżnicowanie gmin pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludności gminy, nie jest tak duże jak w przypadku kanalizacji i waha się od 70,9% w gminie Miłakowo do 92,0% w gminie Jonkowo; w przypadku sieci kanalizacyjnej różnice są zdecydowanie większe i wynoszą od 18,06% w gminie Świątki do 67,6% w gminie Morąg.
- Z sieci gazowej korzystają tylko nieliczni mieszkańcy gmin Gietrzwałd, Morąg, Miłakowo, Olsztynek i Ostróda; w Gminach Łukta, Jonkowo i Świątki sieć gazowa nie występuje.

Tabela 9. Infrastruktura w gminach obszaru Leader+

Gmina	Długość dróg gminnych na 1 km ² powierzchni gminy (km)	Udział osób korzystających z sieci wodociągowej (%)	Udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej (%)	Długość sieci gazowej na 1 km ² powierzchni gminy (km)
Gietrzwałd	0,65	79,2	46,4	0,12
Łukta	0,39	85,5	60,4	-
Morąg	0,44	88,2	67,6	0,09
Ostróda	0,31	87,5	37,9	0,24
Miłakowo	0,42	70,9	32,9	0,15
Jonkowo	0,36	92,0	31,0	-
Świątki	0,19	90,0	18,06	-

Mieszkania

- Warunki mieszkaniowe w poszczególnych gminach analizowanego obszaru są do siebie zbliżone pod względem liczby osób zamieszkujących w jednym mieszkaniu.
- Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania jest dosyć silnie zróżnicowana, od 63,7 m² w gminie Morąg do 89,1 m² w gminie Jonkowo, jednakże biorąc pod uwagę przeciętną powierzchnię użytkową na 1 mieszkańca różnica ta jest już mniejsza wyłączając gminę Jonkowo, w której powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca jest największa.

Tabela 10. Struktura mieszkań w gminach obszaru Leader+

Gmina	Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę (m ²)	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)
Gietrzwałd	26,4	88,4
Łukta	21,2	73,0
Morąg	19,7	63,7
Ostróda	21,3	76,5
Miłakowo	19,3	63,8
Jonkowo	27,57	89,1
Świątki	20,5	67,0

Specyfika obszaru LGD

Jak najszersze spektrum danych zebranych do diagnozy pozwala na dokładne opisanie mieszkańców i obszaru objętego LSR. Obszar LGD „Kraina Drwęc i Pasłęki” jest regionem o olbrzymich walorach turystycznych i kulturowych. Mnogość zabytków kultury, historycznych miejsc, czy miejsc kultu (Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie) sprawia, że kierunek rozwoju tego regionu wydaje się być nakreślony samoistnie. Bogata historia, czyste środowisko i walory krajobrazowe to wspólna szansa rozwojowa tego obszaru. Wiele osób prywatnych działa w kierunku rozwoju swoich gospodarstw turystycznych, hoteli, ale także i wytwórstwa, czy rękodzieła. Obszar objęty LSR jest obszarem o małym udziale jakiegokolwiek przemysłu, o dość niskim zaludnieniu, ale dobrej dostępności komunikacyjnej.

We wszystkich gminach parametry rozwoju gospodarczego i społecznego są bardzo zbliżone. Również aktywność społeczności lokalnych jest podobna, może wyjątkiem jest największe miasto na terenie LGD, czyli Morąg. Jest to oczywiste, że w większych skupiskach ludzkich następuje zwiększona chęć działania i współpracy. Teren jest rozpoznawalny w Polsce jako miejsce odpoczynku i ekologicznie czysty. Odznacza się on dużym napływem turystów w okresach wakacyjnych. Wspólnym problemem wszystkich gmin jest zbyt uboga infrastruktura turystyczna i kulturalna. Wiele starań gminy kładą na poprawę tej sytuacji i dlatego łatwo udaje się nawiązać współpracę w dziedzinie tworzenia produktów turystycznych, budowy infrastruktury, czy wspólnych przedsięwzięć kulturalnych.

Kolejną specyficzną cechą wspólną tego regionu jest duża ilość infrastrukturalnie zaniedbanych świetlic wiejskich. Wiele z miejscowości jest miejscowościami, w których funkcjonowały PGR-y i po zmianie ustrojowej po przekazaniu świetlic dla samorządów z powodu niewystarczających środków duża część nie została wyremontowana. Powoli, ale jednak wzrastająca aktywność lokalności społecznych powoduje, że rodzi się silna potrzeba tworzenia centów kulturalnych, doradczych, internetowych na terenach wiejskich na bazie świetlic.

Dostrzeganie terenów wiejskich i małych miast w dużej ilości dokumentów strategicznych na poziomie krajowym i wojewódzkim i zwiększające się środki na finansowanie zadań spowodowały duży rozwój terenów wiejskich. Rozwój infrastrukturalny i społeczny. Każda z gmin LGD dokłada wszelkich starań aby wykorzystać zaistniałe możliwości dla szybszego rozwoju terenów wiejskich.

3. Analiza SWOT obszaru objętego LSR i wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

W wyniku uspołecznionych prac nad tworzeniem strategii opracowano analizę SWOT ujmującą w sposób przejrzysty mocne i słabe strony obszaru działania LGD, a także prezentującą szanse rozwojowe i zagrożenia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - walory przyrodnicze i krajobrazowe, - walory rekreacyjne, - czyste środowisko, - dobry stan dróg gruntowych, - promocja gminy, - dziedzictwo kulturowe, - bogata historia regionu, - duża ilość osób wykształconych, - brak przemysłu ciężkiego, - bliskość głównych szlaków komunikacyjnych, - duża ilość organizacji pozarządowych, - dobrze działające kluby sportowe, - dobra struktura gospodarstw rolnych, - dostęp do bazy edukacyjnej, - rolniczy potencjał gmin,	<ul style="list-style-type: none"> - mała ilość ścieżek rowerowych, konnych, pieszych, wodnych, - problemy z utrzymaniem ścieżek, - brak punktów gastronomicznych przy istniejących ścieżkach, - brak tanich noclegów, - wysokie bezrobocie, - mała ilość obiektów infrastruktury sportowej, - brak tradycji, tożsamości kulturowej społeczności, - apatia mieszkańców, - niska świadomość mieszkańców dotycząca wartości przyrodniczych, - niewykorzystane dziedzictwo historyczne, - słaba infrastruktura: drogi, chodniki, kanalizacja, - brak kursów, szkoleń, podnoszących kwalifikacje, - patologie społeczne. - ograniczone środki budżetowe, - słaba promocja regionu, - brak punktów informacji turystycznej, - brak aktywności organizacji pozarządowych, - niewystarczająca ilość miejsc spotkań mieszkańców wsi (świetlice wiejskie), - brak świetlic wiejskich z opiekunami do prowadzenia zajęć pozalekcyjnych, - niż demograficzny, - słaby dostęp do Internetu (brak nowoczesnych technologii)

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - prognozowany rozwój turystyki, - rozwój schronisk, - rozwój rolnictwa, - rozwój sportu i rekreacji, - rozwój lokalnego rzemiosła artystycznego, - pozyskanie partnera zagranicznego, - rozwój drobnej przedsiębiorczości, - dostępność komunikacyjna, - wykorzystanie zabytków – odrestaurowanie, rewitalizacja, - zaktywizowanie i integracja mieszkańców, - przywrócenie działalności świetlic wiejskich oraz kół gospodyń wiejskich, - ścieżki rowerowe, - powstawanie gospodarstw agroturystycznych, - szeroka promocja regionu, - modernizacja dróg, kanalizacja, - rozwój lokalnych artystów, rękodzielników, - zacieranie barier między pokoleniami i kulturami, - pobudzanie zainteresowań i aktywności młodzieży, - dobra sieć informacji turystycznej, - rozwój produktów turystycznych, - nauka języków obcych, - profile kształcenia pod konkretne potrzeby, - rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, - rozwój układów partnerskich pomiędzy gminami, organizacjami pozarządowymi, państwami, itp., 	<ul style="list-style-type: none"> - dewastacja ścieżek, - brak współdziałania, - problemy z prawem własności, - brak kultury społeczności lokalnej. - problemy formalno – prawne, niedostosowanie przepisów, - brak przychylności władz gminy, - brak współpracy i integracji społeczeństwa - zanieczyszczanie środowiska naturalnego, - nielegalne wysypiska śmieci, - migracja ludności, - brak zastąpienia starszego pokolenia młodszym (niż demograficzny), - ginące zasoby ryb w jeziorach, - degradacja miejscowości po PGR, - zamykanie szkół, bibliotek i świetlic, - niewykorzystanie w pełni infrastruktury ścieżek lub złe wykorzystanie, - niewykorzystanie bazy turystycznej, - rozwój przemysłu zagrażającemu środowisku,

Z przeprowadzonej analizy wynika jednoznacznie, że obszar objęty LSR jest obszarem bogatym kulturowo i turystycznie. Są to na pewno dwa filary mogące przyczynić się do mocnego rozwoju tych terenów. We wszystkich analizowanych gminach jest bardzo wiele zabytków i w większości przypadków są one zbyt mało wyeksponowane w ofercie poszczególnych gmin. Zbyt mało są one wykorzystywane do przyciągnięcia większej liczby turystów, co spowodowane jest brakiem profesjonalnie przygotowanej oferty, jak również często niskim stanem technicznym tych zabytków. Jak zostało to zauważone,

należy we wszystkich gminach skupić jeszcze większą energię na podniesienie rangi zabytków w ofertach gmin, jak i na faktycznym zagospodarowaniu ich i szerszym otwarciu dla społeczności. Kolejną równie charakterystyczną dla całego obszaru cechą jest szeroko pojęta turystyka. Ponownie zbyt słabo wykorzystane są wspaniałe warunki środowiska naturalnego. Powodów tego jest bardzo wiele. Zbyt małe środki, brak systemowych rozwiązań, brak oferty w formie produktów turystycznych.

We wszystkich gminach (może z wyjątkiem Jonkowa i Gietrzwałdu) zauważalny jest też brak aktywności społeczności lokalnych, co jest dopełnieniem szerszego obrazu jaki tworzy się po analizie SWOT obszaru objętego przez LSR.

W Polsce w wyniku przemian politycznych nie wypracowano także właściwie funkcjonującego systemu współpracy międzygminnej. Sytuacja ta zmienia się, jednakże jest ona nadal bardzo niedoskonała. Tam gdzie jest mowa o zbyt małej promocji regionu, czy o słabo rozwiniętej sieci ścieżek turystycznych jest to przejaw między innymi braku współpracy. Tą sytuację zmienić może i już zmienia (co widać po realizacji Schematu II) LGD. Lokalna Grupa Działania jest rozwiązaniem pozwalającym na sprawne inicjowanie i zarządzanie projektami na poziomie ponadgminnym.

Wymienione w analizie SWOT elementy stały się podstawą do sformułowania celów strategicznych. Należy jednakże pamiętać, że procesy rozwojowe są procesami długotrwałymi i zależnymi w dużym stopniu od sytuacji zewnętrznej.

4. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych w ramach, których będą realizowane operacje.

Zespół ekspertów odpowiedzialny za opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju wykorzystał dane zebrane w trakcie spotkań ze społecznością lokalną, dane wynikające z aktualizacji diagnozy obszaru objętego przez LSR oraz również oparł się na wytycznych zawartych w PROW na lata 2007-2013 i określił następujące cele ogólne:

- **wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych,**
- **poprawa jakości życia na obszarach wiejskich,**
- **aktywizacja społeczności lokalnych.**

Cele ogólne są ze sobą często spójne i nierozzerwalne. Problemy występujące na terenie LGD i możliwe kierunki działania zostały jasno wskazane m.in. w analizie SWOT, jak i w innych badaniach przeprowadzonych przy tworzeniu tej strategii. Ponieważ Lokalna Strategia Rozwoju zakłada podejście zintegrowane do rozwiązywania zidentyfikowanych na danym terenie problemów, eksperci opracowujący ten dokument dobrali cele ogólne w taki sposób by jak najefektywniej wykorzystać efekt synergii planowanych działań. Są to oczywiście działania mające charakter długofalowy i są w dużej mierze zaplanowane do realizacji w okresie programowania 2007-2013.

Każdy z celów ogólnych zawiera cele szczegółowe, które konkretyzują działania operacyjne służące realizacji celów ogólnych Lokalnej Strategii Rozwoju.

Cel ogólny:		
Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych		
Cele szczegółowe:		
Rewitalizacja obiektów zabytkowych i zwiększenie ich dostępności dla społeczności lokalnej i turystów	Tworzenie i promowanie lokalnych produktów turystycznych opartych na tradycjach lokalnych	Wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych poprzez właściwe ich zagospodarowanie dla celów rozwoju turystyki i rekreacji
Cel ogólny:		
Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich		
Cele szczegółowe:		
Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i bytowej terenów wiejskich	Wsparcie różnicowania działalności gospodarczej i zwiększenie udziału pozarolniczych źródeł dochodu na terenach wiejskich	
Cel ogólny:		
Aktywizacja społeczności lokalnych		
Cele szczegółowe:		
Pobudzenie aktywności społecznej i podniesienie wiedzy obywatelskiej społeczności lokalnych	Udostępnianie i różnicowanie form edukacji na terenach wiejskich	

Poniżej w sposób hierarchiczny przedstawiono przykładowe typy przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach poszczególnych celów ogólnych i szczegółowych. Lista podanych przedsięwzięć nie jest listą zamkniętą, lecz prezentacją oczekiwanych kierunków zgłaszanych do realizacji operacji.

Cel ogólny:

Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych

Cel szczegółowy 1: Rewitalizacja obiektów zabytkowych i zwiększenie ich dostępności dla społeczności lokalnej i turystów.

Przedsięwzięcia:

1. Odnowa i rewitalizacja obiektów zabytkowych, w tym sakralnych (dworki, pałace, mury obronne, oraz kościoły, cmentarze, kapliczki przydrożne, etc.)
2. Rewitalizacja terenów – zespoły parkowe, pałacowe i dworcowe.

3. Wyznaczanie szlaków, opracowanie programów zwiedzania i udostępniania obiektów i miejsc zabytkowych.
4. Pielęgnacja i oznakowanie pomników przyrody

Cel szczegółowy 2: Tworzenie i promowanie lokalnych produktów turystycznych opartych na tradycjach lokalnych

Przedsięwzięcia:

1. Wydanie materiałów promocyjnych promujących produkty turystyczne zbudowane w oparciu o lokalne atrakcje (opracowanie, druk i dystrybucja)
2. Wzmocnienie znaczenia turystyki na terenie Krainy Drwęcy i Pasłęki – wsparcie działania Lokalnych Organizacji Turystycznych
3. Organizacja imprez kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Wsparcie kultywowania tradycji religijnych.
5. Propagowanie lokalnego dziedzictwa – wsparcie funkcjonowania lokalnych grup artystycznych, rękodzieła, kół gospodyń wiejskich, etc.
6. Opracowanie programów edukacyjnych – historia i kultura tego regionu.
7. Udział w targach, prezentacjach, itp.
8. Badania i przygotowanie opracowań na temat zasobów tego regionu.
9. Rozbudowa strony www LGD.
10. Kuchnia regionalna

Cel szczegółowy 3: Wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych poprzez właściwe ich zagospodarowanie dla celów rozwoju turystyki i rekreacji

Przedsięwzięcia:

1. Zagospodarowanie terenów o szczególnych walorach krajobrazowych dla potrzeb turystyki i rekreacji:
  - a) Wyznaczenie szlaków, ścieżek, i tras oraz punktów widokowych (m.in. szlak pielgrzymkowy, Szlak rowerowy „Orlich gniazd”, Szlak Gietrzwałdzkich Kapliczek, Szlak Jakubowy, Ścieżki spacerowe, ekologiczne, etc.)

- b) Mała infrastruktura przy istniejących oraz nowotworzonych ścieżkach, trasach, itp.
- 2. Utworzenie parku zwierząt (ogrodzenie, wiaty dla zwierząt, zakup zwierząt)
- 3. Rozbudowa ośrodków wypoczynkowych, pól namiotowych i biwakowych
- 4. Utworzenie plaż wraz z małą infrastrukturą i infrastrukturą drogową
- 5. Budowa baz sportów wodnych
- 6. Budowa i modernizacja bazy noclegowej i gastronomicznej

Cel ogólny:

Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i bytowej terenów wiejskich.

Przedsięwzięcia:

1. Budowa i zagospodarowanie plaż i kąpielisk
2. Budowa, odnowa i zagospodarowanie placów zabaw, ogródków jordanowskich
3. Budowa boisk sportowych wraz z infrastrukturą – boisko, szatnie, zadaszenie, trybuny (również boiska przyszkolne)
4. Remont, budowa i wyposażenie świetlic i klubów wiejskich (często też poszerzenie oferty działalności, etc.)
5. Rewitalizacja i budowa parków, skwerów i kompleksów zieleni
6. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej miejscowości wiejskich (chodniki, stawy),
7. Zwiększenie dostępności do Internetu – zakup koniecznego sprzętu do budowy i funkcjonowania piap'ów.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie różnicowania działalności gospodarczej i zwiększenie udziału pozarolniczych źródeł dochodu na terenach wiejskich.

Przedsięwzięcia:

1. Wspieranie rozwoju i tworzenia gospodarstw agroturystycznych
2. Wspieranie tworzenia działalności na rzecz rozwoju społeczności lokalnych i turystów – rękodzieło,
3. Wspieranie rozwoju gospodarstw produkujących żywność ekologiczną

4. Tworzenie plantacji roślin energetycznych
5. Rozwój sektora usług

Cel ogólny:

Aktywizacja społeczności lokalnych

Cel szczegółowy 1: Pobudzenie aktywności społecznej i podniesienie wiedzy obywatelskiej społeczności lokalnych.

Przedsięwzięcia:

1. Reaktywowanie kół gospodyń wiejskich /grup aktywności /klubów zainteresowań
2. Wsparcie tworzenia zespołów i grup folklorystycznych, bractw rycerskich, etc.

Cel szczegółowy 2: Udostępnianie i różnicowanie form edukacji na terenach wiejskich.

Przedsięwzięcia:

1. Tworzenie i prowadzenie szkoleń dla mieszkańców obszarów wiejskich (zgodnie z zapotrzebowaniem rynku)
2. Tworzenie ośrodków/placówek przedszkolnych
3. Propagowanie i tworzenie warunków do nauczania na odległość – distance learning, kursy e-learningowe,
4. Rozwój świetlic socjoterapeutycznych na bazie świetlic wiejskich

Każda operacja musi być przygotowana w taki sposób, aby wpisywać się w wyżej wymienione cele i przedsięwzięcia oraz musi być mierzalna. W celu mierzenia założonych efektów opracowany został zestaw wskaźników.

Przedsięwzięcie	Przykładowy wskaźnik
-----------------	----------------------

Odnowa i rewitalizacja obiektów zabytkowych, w tym sakralnych	- liczba zrewitalizowanych obiektów - liczba odnowionych obiektów
Rewitalizacja terenów	- liczba zrewitalizowanych zespołów parkowych/palacowych/dworcowych - liczba małej infrastruktury poddanej rewitalizacji / odnowie
Wyznaczenie szlaków, opracowanie programów zwiedzania i udostępniania obiektów i miejsc zabytkowych	- liczba nowoutworzonych szlaków - liczba opracowanych programów zwiedzania i udostępniania obiektów / miejsc - liczba nowych miejsc udostępnionych do zwiedzania
Pielęgnacja i oznakowanie pomników przyrody	- liczba oznakowanych pomników - wielkość obszaru
Tworzenie i prowadzenie szkoleń dla mieszkańców obszarów wiejskich	- liczba szkoleń - liczba uczestników
Tworzenie ośrodków/placówek przedszkolnych	- liczba nowoutworzonych ośrodków - liczba zwiększonych zajęć w placówkach przedszkolnych
Propagowanie i tworzenie warunków do nauczania na odległość – distance learning, kursy e-learningowe,	- ilość nowych kursów - liczba uczestników - liczba wyposażonych miejsc do prowadzenia nauczania na odległość - liczba wykupionych licencji oprogramowania
Rozwój świetlic socjoterapeutycznych na bazie świetlic wiejskich	- liczba proponowanych zajęć socjoterapeutycznych - liczba programów - liczba uczestników
Reaktywowanie kół gospodyń wiejskich /grup aktywności /klubów zainteresowań	- liczba nowoutworzonych kół - liczba uczestników / członków
Wsparcie tworzenia zespołów i grup folklorystycznych, bractw rycerskich, etc.	- wzrost liczby zespołów - liczba członków / uczestników - % nowych programów
Wspieranie rozwoju i tworzenia gospodarstw agroturystycznych	- liczba nowych gospodarstw agroturystycznych - liczba ofert wypoczynku - wzrost wyposażenia
Wspieranie tworzenia działalności na rzecz rozwoju społeczności lokalnych i turystów – rękodzieło, usługi Propagowanie lokalnego dziedzictwa – wsparcie funkcjonowania lokalnych grup artystycznych, rękodzieła,	- ilość programów - liczba podmiotów - liczba uczestników / odbiorców - ilość zakupionego sprzętu
Wspieranie rozwoju gospodarstw	- liczba gospodarstw

produkujących żywność ekologiczną	- % zmodernizowanych gospodarstw
Tworzenie plantacji roślin energetycznych	- liczba utworzonych plantacji - obszar plantacji - % nowych rodzajów roślin
Rozwój sektora usług	- liczba nowych usług - liczba nowoutworzonych firm - % zmodernizowanych firm
Budowa i zagospodarowanie plaż i kąpielisk	- liczba zagospodarowanych plaż/kąpielisk - zakup wyposażenia - liczba użytkowników
Budowa, odnowa i zagospodarowanie placów zabaw, ogródków jordanowskich	- liczba odnowionych placów - % doposażenia placów, itd. - liczba użytkowników - liczba imprez
Budowa boisk sportowych wraz z infrastrukturą – boisko, szatnie, zadaszenie, trybuny (również boiska przyszkolne)	- liczba nowych boisk - wzrost wyposażenia w infrastrukturę - liczba uczestników - liczba imprez
Remont, budowa i doposażenie świetlic i klubów wiejskich	- liczba wyremontowanych / doposażonych świetlic - liczba nowych ofert
Rewitalizacja i budowa parków, skwerów i kompleksów zieleni	- liczba zrewitalizowanych/zbudowanych parków/skwerów/kompleksów zieleni - % zwiększenia stref zielonych
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej miejscowości wiejskich (chodniki, stawy)	- długość chodników - liczba utworzonych przystanków - liczba zagospodarowanych stawów
Zwiększenie dostępności do Internetu – zakup koniecznego sprzętu do budowy i funkcjonowania piap'ów	- liczba użytkowników - liczba punktów - liczba sprzętu
Zagospodarowanie terenów o szczególnych walorach krajobrazowych dla potrzeb turystyki i rekreacji: Wyznaczenie szlaków, ścieżek, i tras oraz punktów widokowych Mała infrastruktura przy istniejących oraz nowoutworzonych ścieżkach, trasach, itp.	- długość oznakowanych szlaków/ścieżek - liczba nowoutworzonych punktów widokowych - liczba nowej małej infrastruktury - liczba nowych tras/szlaków/ścieżek
Utworzenie parku zwierząt	- liczba nowoutworzonych parków - liczba odbiorców

	- liczba programów zwiedzania
Rozbudowa ośrodków wypoczynkowych, pól namiotowych i biwakowych	- liczba rozbudowanych ośrodków / pól - poziom wyposażenia / infrastruktury - liczba miejsc biwakowych
Utworzenie plaż wraz z małą infrastrukturą i infrastrukturą drogową	- liczba utworzonych plaż - długość dróg dojazdowych - wielkość parkingów - liczba sprzętu - liczba urządzeń wyposażenie / mała infrastruktura
Budowa baz sportów wodnych	- liczba utworzonych baz - ilość wyposażenia (łódzie/kajaki, etc) - liczba użytkowników - liczba programów i ofert zajęciowych
Budowa i modernizacja bazy noclegowej i gastronomicznej	- liczba nowych / zmodernizowanych restauracji / hoteli - liczba gości / klientów
Wydanie materiałów promocyjnych promujących produkty turystyczne zbudowane w oparciu o lokalne atrakcje	- liczba nowych folderów / map, etc - liczba nowych produktów turystycznych
Wzmocnienie znaczenia turystyki na terenie Krainy Drwęcy i Pasłęki – wsparcie działania Lokalnych Organizacji Turystycznych	- liczba imprez - liczba materiałów - liczba odbiorców usług - ilość znaków / tablic / planów
Organizacja imprez kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych. Opracowanie programów edukacyjnych – historia i kultura tego regionu.	- liczba imprez - liczba konkursów - liczba programów / rozkładów - liczba odbiorców / uczestników
Udział w targach, prezentacjach, itp.	- liczba targów - liczba odbiorców - wyposażenie stoisk - oferta targowa
Rozbudowa strony www LGD.	- liczba stron WWW -liczba użytkowników
Kuchnia regionalna	- liczba opracowanych przepisów - ilość atrakcji regionalnych

5. Określenie misji LGD

Misja to skonkretyzowana postać wyborów strategicznych dokonanych dla określonego obszaru i organizacji; to strategiczna wytyczna kierunku w jakim ma podążać organizacja działająca na obszarze objętym tą misją.

Lokalna Strategia Rozwoju jest podstawą sformułowania misji. Poprzez tworzenie spójnego dokumentu określającego długofalowy rozwój obszaru uzyskuje się większą aktywność partnerów działających na danym terenie i w naturalny sposób rodzi się potrzeba znalezienia lidera organizacyjnego. W tym przypadku jest to LGD Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki”. LGD inicjowała i prowadziła wiele spotkań mających na celu wypracowanie materiałów do tworzenia LSR. W wyniku twórczej pracy nad określeniem misji Lokalnej Grupy Działania wypracowano następującą misję:

***Lokalna Grupa Działania Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki”
działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, poprzez wielokierunkową
aktywizację społeczności lokalnej, promocję obszaru i optymalne wykorzystanie
dziedzictwa kulturowego i naturalnego.***

Tak wyrażona misja zawiera najistotniejsze wytyczne działania LGD, powołanego do realizacji celów strategicznych Lokalnej Strategii Rozwoju.

6. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

Obszar działania LGD jest obszarem o bardzo podobnych cechach i występują tu także zbliżone problemy. W wyniku bardzo dokładnych badań zarówno wskaźnikowych opartych na interpretacji danych pochodzących głównie ze źródeł GUS i danych pochodzących z poszczególnych urzędów gmin, jak i badań ankietowych wyróżniono pewne cechy specyficzne dla tego obszaru. Dokładnie zagadnienie specyfiki obszaru opisane zostało w punkcie 2.

Niemniej w celu wykazania spójności wypracowanych celów Lokalnej Strategii Rozwoju z charakterystycznymi cechami, które wyróżniają ten obszar spośród innych, wybrane elementy zostaną tu zaprezentowane.

Przyjęte w LSR cele strategiczne wymienione w punkcie 4 są ze sobą ściśle powiązane i tworzą spójną całość wynikającą z diagnozy terenu działania LGD. Tak zaprogramowane cele najlepiej odpowiadają potrzebom zdiagnozowanym podczas konsultacji społecznych z mieszkańcami poszczególnych gmin, badań ewaluacyjnych wśród mieszkańców objętych projektem Leader + oraz z opracowanej diagnozy regionu, wraz z opracowaną specjalnie dla tego celu analizą SWOT. Powyższe cele zakładają maksymalne i dynamiczne *wykorzystanie predyspozycji środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego* regionu składającego się na LGD, *podniesienie standardu życia na terenach wiejskich* oraz *aktywizacja społeczności lokalnych*.

Obszar LGD to miejsca wielu znaczących zabytków, miejsc kultu i idealnych warunków przyrodniczych dla rozwoju turystyki. Duża część badanych stwierdziła, że upatruje swojej szansy w rozwoju turystyki. W każdej z badanych gmin, turystykę uznawano za najistotniejszy czynnik szansy rozwojowej tego obszaru. Duży udział jezior, lasów i terenów idealnych dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz swoista „moda” na wypoczynek w tym regionie, to również wspólne cechy dla całego obszaru LGD. Cechy te znajdują swoje odbicie właśnie w celach LSR. Gdy mówimy o *rozwoju i wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych*, to nie mamy na myśli tylko działań w infrastrukturę, czyli fizycznej rewitalizacji budynków, czy budowy nowych tras turystycznych. Zakładamy również aktywny udział mieszkańców, stworzenie profesjonalnego systemu promocji

i rewitalizację w znaczeniu otwarcia i większej dostępności tych wszystkich dóbr dla społeczności lokalnej i turystów.

Drugi przyjęty w niniejszym opracowaniu cel strategiczny, czyli ***poprawa życia na obszarach wiejskich***, wynika bezpośrednio z analizy wyników badań ewaluacyjnych, jak również z materiałów przeprowadzonych konsultacji społecznych w gminach na obszarze objętym LGD. We wszystkich gminach bez wyjątku stwierdzono, że należy podnieść standard życia na terenach wiejskich. Problem zbyt niskiego stanu infrastruktury technicznej jest problemem obecnym w większości gmin wiejskich. Wyjątkowe, charakterystyczne dla danego obszaru mogą jednakże być rodzaje infrastruktury szczególnie potrzebnej na danym terenie. Jako że obszar działania LGD Kraina Drwęcy i Pasłęki to obszar o wybitnych walorach przyrodniczych, kulturowych i turystycznych, to również wymagana infrastruktura jest determinowana przez to. Podniesienie standardu życia może być osiągnięte tu między innymi przez kompleksowy rozwój turystyki. Rozwój, który ściśle wiąże się z poprawą warunków infrastrukturalnych w kwestiach zarówno społecznych, jak i technicznych. Ponad to, rozwój turystyki może przyczynić się do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich biorących udział w programie Leader. Dlatego też, cecha specyficzna danego obszaru, jaką są walory przyrodnicze i kulturowe, będzie w dalszej kolejności wpływała na kształtowanie nowego oblicza obszarów wiejskich i generowania nowej jakości we wszystkich sferach i dziedzinach życia. Kompleksowe podejście pokazuje, iż rozwój turystyki obszaru objętego działaniem LGD będzie silnie oddziaływał na cały obszar objęty LSR w sferze: społecznej, ekonomicznej oraz infrastrukturalnej. Zakłada się także, iż działania związane z realizacją celów spowodują z kolei pobudzenie społeczności lokalnych poszczególnych gmin do wspólnych działań na rzecz rozwoju swoich Małych Ojczyzn – miejsc życia i pracy. Tak też, realizacja celów strategicznych w ramach programu Leader + może stanowić krok milowy w kierunku oddolnego programowania i realizowania różnego rodzaju projektów zmierzających do poprawy warunków życia na obszarach wiejskich, a tym samym kształtowania nowego oblicza terenów wiejskich. W taki sposób osiągnie się trzeci z celów strategicznych, ***aktywizację społeczności lokalnych***. Zbyt mała aktywność społeczności lokalnych - jest cechą charakterystyczną dla całego obszaru. Mieszkańcy gmin zrzeszonych w LGD prezentują zbliżone parametry socjologiczne.

Takie parametry jak wykształcenie, poziom bezrobocia, czy wskaźnik obciążenia demograficznego są bardzo do siebie zbliżone (wyjątkiem mogą być parametry uzyskane przez największe miasto Morąg). Poziom udziału społeczności lokalnych w rozwoju obszaru jest zbyt niski i dlatego eksperci zdecydowali o wyborze tego ostatniego celu. Zbyt mała aktywność społeczności wynika również z braku dostępu do technologii informatycznych, małej różnorodności form kształcenia na terenach wiejskich i zbyt ubogiej oferty kulturalnej.

Jak widać z wyżej przeprowadzonej analizy, każdy z obranych celów jest spójny i wynikający ze specyfiki obszaru objętego tą strategią.

7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć

Wszelkie działania zakładające pełny rozwój powinny być działaniami zintegrowanymi. Złożoność problematyki objętej LSR i szerokie spektrum zaplanowanych przedsięwzięć powodują, że wymagany jest długofalowy plan obejmujący wymiar społeczny, gospodarczy i środowiskowy w pełni angażujący głównych partnerów. Zintegrowane podejście do rozwoju obszarów wiejskich objętych LSR, jest możliwe przede wszystkim dzięki trójsektorowym porozumieniom samorządów, organizacji pozarządowych i biznesu mającym na celu podejmowanie wspólnych przedsięwzięć dotyczących rozwoju turystyki, produktów lokalnych, ochrony dziedzictwa kulturowego i poprawy jakości życia mieszkańców wsi. Spójność terytorialna terenu nie gwarantuje osiągnięcia zakładanych celów, bez zintegrowanego podejścia. Rozwój infrastruktury technicznej to również rozwój infrastruktury społecznej. Działania w ramach celu „Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych” są spójne z celem „Aktywizacja społeczności lokalnych” jak i „Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich.” Przykładowo, wytyczenie trasy turystycznej pociąga za sobą kolejne działania, takie jak opracowanie produktów turystycznych, czy materiałów promocyjnych. W dalszej perspektywie trasa ta może przyczynić się do rozpoczęcia działalności gospodarczej przez mieszkańców danego terenu.

Kolejne, stanowiące dobry przykład, przedsięwzięcia, które zakładają remonty świetlic wiejskich (prace infrastrukturalne) prowadzą także do aktywizacji społeczności. Dzięki wyremontowanym świetlicom zwiększy się dostępność do wysokich technologii, do szkoleń na odległość, a w rezultacie spowoduje to rozwój społeczności lokalnych. Jak widać życie społeczności lokalnych jest złożone i wymaga spojrzenia kompleksowego. Cele szczegółowe i wyszczególnione przedsięwzięcia mają za zadanie skonkretyzowanie celów strategicznych; całość składa się z drobniejszych części.

Zintegrowane działania powodować będą również zrównoważony rozwój każdej z gmin. Rozwój całego obszaru LGD powinien następować w zbliżonym tempie.

8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć

W realizacji działań na pewno innowacyjne na terenach wiejskich jest podejście projektowe. Polega ono na tym, że każdą inicjatywę ujmuje się w postaci pomysłu, draftu wniosku, zbudowaniu montażu finansowego, etapowaniu, udokumentowaniu realizacji, rozliczenia, itp.

Są one przykładami procesu kształtowania nowych warunków życia na wsi z wykorzystaniem głównych zasobów, dążenia do specjalizacji lub eksponowania specyfiki wsi czy też usuwania podstawowych barier rozwojowych.

Każda innowacja wymaga przede wszystkim jasno i precyzyjnie określonych celów. Zakładają one osiągnięcie lepszych od dotychczasowych rezultatów w formie rozwoju społeczno – gospodarczego terenów objętych LSR. Ważne jest także zaprojektowanie dobrych sposobów ewaluacji wyników, które można by konkretnie zmierzyć, oszacować i ocenić. Bez takiego potwierdzenia skuteczności danej innowacji w praktyce, trudno jest mówić o właściwej innowacji.

9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 21 ustawy, oraz kryteriów na podstawie, których jest oceniana zgodność operacji z LSR, oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów

Lokalna Grupa Działania wypracowała procedury oceny zgodności operacji z LSR oraz procedury oceny operacji według lokalnych kryteriów. Organem powołanym do dokonywania wyboru i sprawdzenia pełnej zgodności operacji z założeniami LSR jest Rada składająca się z 8 osób. Skład Rady w pełni odzwierciedla skład LGD i zapewnia właściwy podział pomiędzy sektor publiczny, NGO i biznes. Procedura wyboru, a co za tym idzie sprawdzenia zgodności operacji i oceny operacji wg lokalnych kryteriów została opisana w paragrafach 23 – 26 Regulaminu Rady. Do określenia zgodności operacji z LSR używa się karty, w formie podanej poniżej:

Karta oceny zgodności operacji z LSR nr:

1	Jednostka aplikująca (nazwa, adres, dane rejestrowe)		
2	Nazwa operacji:		
3	Działanie PROW:		
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	TAK	
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	TAK	
	Odnowa i rozwój wsi	TAK	
	Małe projekty – wdrażanie LSR	TAK	
4	Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR?		
	I. Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych	TAK	NIE
	II. Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich	TAK	NIE
	III. Aktywizacja społeczności lokalnych	TAK	NIE
5	Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?		
	I.1. Rewitalizacja obiektów zabytkowych i zwiększenie ich dostępności dla społeczności lokalnej i turystów	TAK	NIE
	I.2. Tworzenie i promowanie lokalnych produktów turystycznych opartych na tradycjach lokalnych	TAK	NIE
	I.3. Wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych poprzez właściwe ich zagospodarowanie dla celów rozwoju turystyki i rekreacji	TAK	NIE
	II.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i bytowej terenów wiejskich	TAK	NIE
	II.2. Wsparcie różnicowania działalności gospodarczej i zwiększenie udziału pozarolniczych źródeł dochodu na terenach wiejskich	TAK	NIE
	III.1. Pobudzenie aktywności społecznej i podniesienie wiedzy obywatelskiej społeczności lokalnych	TAK	NIE
	III.2. Udostępnianie i różnicowanie form edukacji na terenach wiejskich	TAK	NIE
6	Czy operacja jest zgodna z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR? Jeśli tak, wpisz nazwę:		
7	Głosuję za uznaniem operacji za zgodną z LSR	TAK	NIE
8	Komentarz:		
9	Imię i nazwisko przedstawiciela Rady		

Do oceny operacji wg lokalnych kryteriów LGD, stosuje się osobno karty dla danego działania PROW.

Karta oceny operacji wg lokalnych kryteriów.

Nr:

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.

1	<i>Jednostka aplikująca</i> (nazwa, adres, dane rejestrowe)	
2	<i>Nazwa operacji:</i>	
3.Działanie PROW	<i>Lokalne kryteria oceny operacji</i>	<i>Przyznana liczba punktów</i>
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0 – 10	
	Wnioskowana kwota, o którą ubiega się wnioskodawca wynosi: - mniej niż 40.000 zł - 10 pkt - od 40.000 zł do 60.000 zł - 5 pkt - powyżej 60.000 zł - 0 pkt	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0 - 10 pkt	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji / projektów realizowanych na obszarze wdrażania LGD – 0 – 10 pkt	
	Działalność, której dotyczy operacja jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów lub lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego – 0 – 10 pkt	
	4.	<i>Liczba punktów</i>
5.	Komentarz:	
6.	Data, imię i nazwisko przedstawiciela Rady	

Karta oceny operacji wg lokalnych kryteriów.

Nr:

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

1	<i>Jednostka aplikująca</i> (nazwa, adres, dane rejestrowe)	
2	<i>Nazwa operacji:</i>	
3. Działanie PROW	<i>Lokalne kryteria oceny operacji</i>	<i>Przyznana liczba punktów</i>
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0 – 10	
	W ostatnim roku obrotowym wnioskodawca zatrudniał średniorocznie nie więcej niż 2 pracowników – 0 – 5 pkt	
	Wnioskowana kwota, o którą ubiega się wnioskodawca wynosi: - mniej niż 40.000 zł - 10 pkt - od 40.000 zł do 80.000 zł - 5 pkt - powyżej 80.000 zł - 0 pkt	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0 - 10 pkt	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji / projektów realizowanych na obszarze wdrażania LGD – 0 – 10 pkt	
	Działalność, której dotyczy operacja jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów lub lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego – 0 – 10 pkt	
	4.	<i>Liczba punktów</i>
5.	Komentarz:	
6.	Data, imię i nazwisko przedstawiciela Rady	

Karta oceny operacji wg lokalnych kryteriów.

Nr:

Odnowa i rozwój wsi

1	Jednostka aplikująca (nazwa, adres, dane rejestrowe)	
2	Nazwa operacji:	
3. Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Przyznana liczba punktów
Odnowa i rozwój wsi	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0 – 10	
	Wnioskodawca ma siedzibę w miejscowości liczącej: - poniżej 1000 mieszkańców - 10 pkt - od 1000 do 4000 mieszkańców - 5 pkt - ponad 4000 mieszkańców - 0 pkt	
	Wnioskowana kwota, o którą ubiega się wnioskodawca wynosi: - mniej niż 50.000 zł - 10 pkt - od 50.000 zł do 100.000 zł - 5 pkt - powyżej 100.000 zł - 0 pkt	
	Oddziaływanie operacji dotyczy: - 8 gmin objętych LSR - 10 pkt - 5 – 7 gmin - 8 pkt - 3 – 4 gminy - 6 pkt - 1 – 2 gminy - 4 pkt - co najmniej 2 miejscowości, lecz nie więcej niż 1 gminy – 3 pkt - 1 miejscowości - 0 pkt	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0 - 10 pkt	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji / projektów realizowanych na obszarze wdrażania LGD – 0 – 10 pkt	
	Operacja będzie realizowana przez: - więcej niż 4 podmioty - 10 pkt - 2 – 3 podmioty - 5 pkt - 1 podmiot - 0 pkt	
	Operacja jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów lub lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego – 0 – 10 pkt	
	4.	Liczba punktów
5.	Komentarz:	
6.	Data, imię i nazwisko przedstawiciela Rady	

Karta oceny operacji wg lokalnych kryteriów.

Nr:

Małe projekty /wdrażanie LSR/

1	Jednostka aplikująca (nazwa, adres, dane rejestrowe)	
2	Nazwa operacji:	
3.Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Przyznana liczba punktów
Małe projekty	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0 – 10	
	Wnioskodawca ma siedzibę w miejscowości liczącej: - poniżej 1000 mieszkańców - 10 pkt - od 1000 do 4000 mieszkańców - 5 pkt - ponad 4000 mieszkańców - 0 pkt	
	Wnioskowana kwota, o którą ubiega się wnioskodawca wynosi: - mniej niż 10.000 zł - 10 pkt - od 10.000 – 15.000 zł - 5 pkt - powyżej 15.000 zł - 0 pkt	
	Oddziaływanie operacji dotyczy: - 8 gmin objętych LSR - 10 pkt - 5 – 7 gmin - 8 pkt - 3 – 4 gminy - 6 pkt - 1 – 2 gminy - 4 pkt - co najmniej 2 miejscowości, lecz nie więcej niż 1 gminy – 3 pkt - 1 miejscowości - 0 pkt	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0 - 10 pkt	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji / projektów realizowanych na obszarze wdrażania LGD – 0 – 10 pkt	
	Operacja będzie realizowana przez: - więcej niż 4 podmioty - 10 pkt - 2 – 3 podmioty - 5 pkt - 1 podmiot - 0 pkt	
	Operacja jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów lub lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego – 0 – 10 pkt	
	4.	Liczba punktów
5.	Komentarz:	
6.	Data, imię i nazwisko przedstawiciela Rady	

Kryteria wyboru i oceny mogą być zmieniane poprzez podjęcie przez Walne Zebranie uchwały zmieniającej niniejsze kryteria. Organem najbardziej uprawnionym do składania propozycji zmian procedury oceny jest Rada, która jest bezpośrednio odpowiedzialna za rekomendacje określonych operacji do realizacji.

10. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jego realizacji

Teren Lokalnej Grupy Działania zamieszkiwany jest przez 66.153 osób. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami maksymalne sumy kosztów do refundacji w ramach niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju wynoszą:

- 4.31. wdrażanie LSR - 7.673.748 zł (66.153 mieszkańców x 116 zł)
- 4.13. funkcjonowanie LGD - 1.918.437 zł (66.153 mieszkańców x 29 zł)
- 4.21 wdrażanie współpracy - 198.459 zł (66.153 mieszkańców x 3 zł)

Całkowity budżet Lokalnej Strategii Rozwoju wyniósł **9.790.644 złotych**.

Podczas prac nad opracowaniem budżetu brano pod uwagę wyniki diagnozy, analizy SWOT, wizji i kierunków rozwoju.

W ramach poszczególnych działań zaplanowane są następujące kwoty:

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju (4.31) - **7.673.748 zł**

- „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - 767.374 zł (10%)
- „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - 767.374 zł (10%)
- „Odnowa i rozwój wsi” - 4.220.563 zł (55%)
- „Małe projekty” - 1.918.437 zł (25%)

Wdrażanie projektów współpracy (4.21) - **198.459 zł**

Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja (4.13) - **1.918.437 zł**

- w tym: koszty administracji - 1.468.596 zł
- nabywanie umiejętności i aktywizacja - 449.841 zł

11. Opis procesu przygotowania LSR

Lokalna Strategia Rozwoju powstawała etapami. Udział społeczności lokalnej, podmiotów publicznych oraz społeczno-gospodarczych poszczególnych gmin w budowę dokumentu, jakim jest LSR był bardzo duży. Budując LSR ważne jest włączenie społeczności lokalnych. Uświadomienie mieszkańcom zdiagnozowanych problemów, które wspólnymi siłami powinny zostać rozwiązane oraz kreatywne poszukiwanie alternatywnych sposobów zmiany zdiagnozowanej sytuacji i uświadomionych problemów stanowiło krok do podjęcia konkretnych działań strategicznych. Przy tworzeniu LSR wykorzystano osiągnięcia realizacji ZSROW i stały się one pierwszym etapem prac nad tworzeniem LSR. Prace nad LSR można sprowadzić do kilku zasadniczych etapów.

Etap I – spotkania w trakcie realizacji ZSROW. Miały one za zadanie prezentację osiągnięć, ale i również konsultacje na temat koniecznych zmian; pojawiających się problemów i utrudnień. Był to ważny etap, który pozwolił na dookreślenie kolejnych działań i wybranie najlepszych rozwiązań. Doświadczenie zdobyte w trakcie realizacji drugiego schematu jest jednym z najważniejszych i pozwala na sprawne tworzenie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Spotkania odbyły się w kilku terminach, i brali w nich udział przedstawiciele gmin, liderzy lokalni, radni oraz osoby zainteresowane rozwojem obszarów wchodzących w LGD, jak i uczestnicy poszczególnych działań zawartych w ZSROW.

Terminy spotkań:

- a) 16 marca 2007 r.
- b) 11 kwietnia 2007 r.
- c) 02 lipca 2007 r.
- d) 28 sierpnia 2007 r.

- e) 13 września 2007 r.
- f) 23 lutego 2008 r.
- g) 13 marca 2008 r. – 2 spotkania
- h) 14 marca 2008 r. – 2 spotkania
- i) 18 marca 2008 r.
- j) 10 maja 2008 r.

Kolejnym etapem (**Etap II**) było wybranie zespołu eksperckiego tworzącego Lokalną Strategię Rozwoju. Zdecydowano, że zespół będzie pracował w formule całego Zarządu LGD i wszyscy członkowie Zarządu będą pracować nad określonymi zagadnieniami. Spośród członków wybrano 1 osobę odpowiedzialną za kierowanie całymi pracami zespołu.

Zespół spotykał się wielokrotnie w celu spójnego opracowania dokumentu. Zespół dokonał aktualizacji danych diagnostycznych i wprowadzenia nowych koniecznych danych, wynikających chociażby z powodu przystąpienia gminy Miłakowo do LGD.

Przeprowadzone zostały badania ankietowe w okresie 12.11.2007 r. do 14.12.2007 r. Wszystkie gminy tworzące LGD zostały przebadane i uzyskano pełen obraz do dalszych prac. Miały te badania ewaluacyjne w gminach odpowiedzieć na następujące kwestie:

- Czy widoczne są z perspektywy mieszkańców efekty współpracy gmin na ich terenie.
- W jakim stopniu mieszkańcy gminy mają wpływ na strategiczne decyzje dotyczące rozwoju gospodarczego regionu?
- Jakie potrzeby dotyczące rozwoju swojej gminy zauważają mieszkańcy oraz jakie mają pomysły i sposoby na ich realizację?
- Jakiego wsparcia potrzebują w celu poprawy swoich warunków funkcjonowania na terenach wiejskich?

Prowadzone badania polegały na przeprowadzeniu wywiadów z przedstawicielami społeczności lokalnych, które posiadają wiedzę odnoszącą się do konkretnych zagadnień. Przyjęto, iż przeprowadzi się ankiety wśród sołtysów oraz przedstawicieli aktywnie działających organizacji pozarządowych, a także burmistrzów. Wiedza tych osób wynika z dużego udziału w życiu społecznym, licznych kontaktach z mieszkańcami i dużej aktywności. Osoby te jednocześnie mają olbrzymi wpływ na przebieg aktualnych i przyszłych procesów społecznych.

Po zakończeniu procesu badawczego, zespół tworzący LSR dokonał analizy wyników i wykorzystał je w dalszych pracach. Wyniki zostały również wysłane do poszczególnych gmin, w celu wykorzystania na spotkaniach konsultacyjnych.

Etap III – Spotkania konsultacyjne w poszczególnych gminach. Gminy przygotowały swoje propozycje przedsięwzięć do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, a następnie spotkały się z lokalnymi liderami, aby poddać te propozycje ocenie. W wyniku tych spotkań dokonano pewnych modyfikacji planowanych przedsięwzięć (głównie zwiększono ich ilość, ale również zmieniono planowane terminy realizacji). Skład grup tworzonych przez lokalnych liderów, był zróżnicowany, co do liczebności, jak i kategorii zawodowo - społecznych w poszczególnych gminach. Wynikiem prac konsultacyjnych były listy propozycji, które każda z gmin przesyłała do zespołu opracowującego strategię.

Po otrzymaniu tych list zespół dokonał podziału i krytycznej analizy planowanych przedsięwzięć i skonfrontował je z wynikami analizy SWOT i diagnozą obszaru. Następnie zespół wstępnie określił cele ogólne i szczegółowe przyporządkowując im proponowane przedsięwzięcia. Członkowie zespołu szczególny nacisk położyli na programowanie takich działań prowadzących do realizacji obranych celów strategicznych, które będą miały wspólne rezultaty dla wszystkich gmin zaangażowanych w projekt. Takie podejście zapewnia możliwość realizacji kolejnych projektów na tym terenie, z uwagi na osiągnięcie wspólnych korzyści i utrwalenie dobrych praktyk pomiędzy współpracującymi ze sobą gminami, a przede wszystkim pomiędzy społecznościami lokalnymi. Osiągnięcie zbliżonych rezultatów gwarantuje szerszą identyfikację ludności omawianego obszaru, a co za tym idzie generację głębokiej potrzeby kolejnych zmian, wykraczających poza najbliższe otoczenie. Narodziny świadomości przyczynienia się do

korzystnych zmian w regionie mogą w dalszej kolejności zaowocować samoistnymi i spontanicznymi działaniami oddolnymi społeczności lokalnych na rzecz szeroko rozumianego rozwoju.

Etap IV – spotkanie konsultacyjne z partnerami społecznymi. Przedstawiciel zespołu eksperckiego zaprezentował wstępny podział na cele ogólne i szczegółowe oraz przypisane przedsięwzięcia, a następnie odbyła się dyskusja na ten temat. W wyniku swoistej „burzy mózgów” określono ostateczny kształt celów. Zespół tworzący strategię w wyniku tych konsultacji społecznych uzyskał legitymizację dla kierunku prac nad strategią.

W trakcie tego spotkania zaprezentowano również aktualne prace nad realizacją zadań wynikających z ZSROW.

12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

Realizacja zadań zawartych w Strategii Rozwoju Lokalnego wymaga do swej realizacji akceptacji społecznej. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że również skuteczność przedsięwzięć zapisanych w tym dokumencie zależy w dużym stopniu od reakcji społeczności lokalnej na proponowane działania.

W związku z tym, prezentacja strategii powinna w przystępny sposób prezentować:

- przyczyny podjęcia działań,
- spodziewane rezultaty,
- zalety wybranych wariantów działania.

Należy zaznaczyć, że nie mają to być jedynie kontakty z prasą i mediami. W grę wchodzi również sposób wprowadzania projektów, spotkania z grupami, których projekty dotyczą, minimalizacja ewentualnych negatywnych efektów planowanych działań.

W rezultacie powinno się otrzymać: zainteresowanie realizacją działań (kontrola społeczna), ustanowienie i utrzymanie wzajemnego zrozumienia między LGD, a odbiorcami przedsięwzięć, polepszenie społecznego stosunku do działań, a także ukształtowanie mechanizmów poparcia społecznego dla Lokalnej Strategii Rozwoju.

Zakłada się więc w okresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju realizację następujących działań mających na celu rozpropagowanie LSR wśród mieszkańców i również poza obszarem działania LGD. Ważnym i bardzo skutecznym sposobem wdrażania LSR będzie umieszczenie jej na stronie internetowej. Prezentacja i rozpowszechnienie jej założeń jest bardzo istotne dla prawidłowej realizacji i dążenia do osiągnięcia celów strategicznych. Szersze rozpropagowanie strategii osiągnie się również poprzez wydanie materiałów promocyjnych (ulotki, plakaty) z informacjami o celach LSR, a także prezentacje postępu prac w formie artykułów w lokalnych gazetach. LGD uczestniczyć

będzie również w imprezach i spotkaniach (konferencjach) organizowanych na temat Leader'a. Aktywnie uczestniczyć także w sieci Leader.

Wydaje się jednak, że najistotniejsze jest zaplanowanie prowadzenia cyklicznych konsultacji ze społecznością lokalną poszczególnych zaangażowanych gmin poprzez spotkania. Spotkania te będą miały charakter sprawozdawczo - informacyjny dotyczący zaawansowania realizacji przyjętych w LSR przedsięwzięć, a tym samym wdrażania poszczególnych działań strategicznych. Dzięki takim zabiegom społeczność lokalna poszczególnych gmin biorąca udział w programowaniu będzie nadal odczuwała silny związek z LSR i jej przyszłymi rezultatami. Podczas spotkań dopuszcza się zgłaszanie propozycji przedsięwzięć i działań, które mogą wpłynąć na pełniejsze i efektywniejsze wykonanie celów szczegółowych i celów strategicznych. LSR zostanie zaprezentowana również w każdej gminie w czasie sesji rady, tak aby jak najszerszy krąg odbiorców mógł zapoznać się z jej założeniami i celami.

W kolejnym rozdziale został opisany sposób dokonywania ewaluacji własnej realizacji strategii. W wyniku opisanej ewaluacji dokonywać się będzie zmian i aktualizacji strategii. Aktualizacja będzie w formie uchwały Walnego Zebrania.

13. Zasady i sposób dokonywania oceny własnej

Ocena strategii polega na dokonywaniu okresowej oceny stopnia realizacji przedsięwzięć zapisanych w LSR i wprowadzaniu modyfikacji zgodnie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi wpływającymi na rozwój. Do oceny (ewaluacji) strategii zobowiązuje się Lokalną Grupę Działania.

Dzięki wprowadzeniu systemu monitoringu i ewaluacji zostaje rozwiązany problem dezaktualizacji założeń strategii wynikających ze zmieniających się warunków funkcjonowania prawodawstwa i innych czynników mogących deformować zasadność podejmowanych w ramach strategii rozwoju przedsięwzięć.

System monitorowania strategii

Monitoring, czyli śledzenie realizacji strategii odbywać się będzie na poziomie oceny realizacji poszczególnych celów strategicznych.

- Każde przedsięwzięcie posiadać będzie kartę oceny realizacji. Karta oceny powinna zawierać planowane efekty realizacji w postaci wskaźników ilościowych takich jak: czas realizacji, liczba osób korzystających, planowane efekty, itp. Jednocześnie Zarząd LGD, opracuje na własny użytek terminy zbierania informacji niezbędnych do wypełniania karty realizacji.
- Bieżąca ocena powinna pozwolić na natychmiastowe dostosowywanie działań lub ich elementów do zmieniających się warunków zewnętrznych (zmiana partnerów, inne źródła finansowania, zmiana zadań).
- Odpowiedzialność za prowadzenie procedury monitoringu spoczywa na Zarządzie LGD.
- Zarząd LGD jest odpowiedzialny za przygotowywanie kart realizacji projektu.
- Zarząd LGD będzie przedstawiać członkom Walnego Zebrania stopień realizacji.
- Proponuje się, aby bieżąca ocena realizacji dokonywała się w okresie półrocznym.

Cel szczegółowy:	
Przedsięwzięcie:	
Podjęmowane działania w celu realizacji przedsięwzięcia:	
Efekty (mierniki osiągnięcia zakładanego celu):	
Stopień rozbieżności pomiędzy efektami zakładanymi, a osiągniętymi:	
Napotkane problemy w trakcie realizacji przedsięwzięcia:	
Proponowana modyfikacja przedsięwzięcia:	

Ocena strategii powinna polegać na badaniu przyczyn rozbieżności między zaplanowanymi efektami, a rzeczywistymi (na podstawie kart oceny realizacji) z jednoczesnym płynnym wprowadzaniem tych zmian, które mają na celu dostosowanie strategii (i działań zawartych w strategii) do określonych wymagań (zmieniających się potrzeb i warunków).

Oceny dokonywać się będzie poprzez:

- Analizę poszczególnych kart ocen realizacji działań strategicznych i bieżące reagowanie na zmieniające się warunki - dokonywać będzie tego Zarząd LGD.
- Okresowa prezentacja działań na Walnych Zebraniach (przynajmniej 1 w roku).

14. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.

Województwo Warmińsko-Mazurskie od lat prowadzi intensywne prace nad programami rozwoju. Imponuje ich ilość, rodzaj podejmowanych inicjatyw, intensywność poszukiwania możliwości rozwiązania podstawowych problemów i zainicjowania rozwoju. Można zaryzykować tezę, że wysiłkiem programowym region próbuje rekompensować swoją niekorzystną pozycję w dostępie do zasobów umożliwiających rozwój. Przykłady podobnej roli opracowań strategicznych można wskazać w szeregu miejsc w regionie, gmin i powiatów, które poprzez atrakcyjne programy próbują stwarzać różne możliwości rozwoju. Każda z gmin będących partnerem w LGD posiada również profesjonalnie przygotowane dokumenty strategiczne, ułatwiające im sprawne i planowe zarządzanie. W każdej gminie istnieje Plan Rozwoju Lokalnego i w większości także są uchwalone Plany Zagospodarowania Przestrzennego, oraz Strategie Rozwoju Społeczno – Gospodarczego. Te dokumenty determinują kierunki, czas i sposób rozwoju poszczególnych gmin. Po dokładnym zbadaniu tych dokumentów można śmiało stwierdzić, że cele strategiczne LSR są spójne z założeniami rozwojowymi wszystkich gmin.

Lokalna Strategia Rozwoju stworzona na potrzeby programu Leader +, mimo iż dotyczy 7 gmin zaangażowanych w projekt ściśle wiąże się z zapisami *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020 (załącznik do Uchwały nr XXXIV/474 /05 Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego z dnia 31 sierpnia 2005 r.)*. LSR wciela w życie zaplanowane w Strategii Województwa cząstkowe działania w wymiarze poszczególnych gmin, jednocześnie przyczyniając się do rozwoju potencjału województwa jako całości. Szczególne znaczenie z punktu widzenia celów strategicznych przyjętych w LSR, mają przyjęte w Strategii Województwa Priorytety: *Konkurencyjna gospodarka, Otwarte Społeczeństwo*.

W Priorytecie 1: *Konkurencyjna gospodarka*, najbardziej spójne z LSR są cele operacyjne: *wzrost potencjału turystycznego* oraz *tworzenie społeczeństwa informacyjnego*. Cel operacyjny wzrost potencjału turystycznego zakłada wzrost

potencjału turystycznego przy poszanowaniu wymagań środowiska przyrodniczego. W tym celu przewidywanych jest kilka grup działań: opracowanie koncepcji produktów turystycznych, wspieranie rozwoju odpowiedniej infrastruktury, poprawa jakości oferty turystycznej, współpraca na rzecz rozwoju turystyki oraz lepsza informacja i promocja.

Zgodność działań strategicznych LSR z działaniami Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020.

Priorytet 1, cel operacyjny 4 – wzrost potencjału turystycznego (zestawienie uwzględnia tylko te kategorie działań, w których odnaleziono punkty wspólne obu dokumentów).

	<i>Strategia Rozwoju</i>	
--	--------------------------	--

Lp.	<i>Spółeczno - Gospodarczego</i> <i>Województwa Warmińsko – Mazurskiego</i> <i>Priorytet 1 Cel strategiczny 4</i>	<i>Lokalna Strategia Rozwoju</i>
Kategoria A. Opracowanie koncepcji produktów turystycznych		
1.	<p>Opracowanie koncepcji uwzględniającej konieczność wydłużenia sezonu turystycznego i poszukiwania różnorodnych i nowatorskich form turystyki.</p>	<p>Opracowanie całorocznych programów wypoczynkowych dla turystów: indywidualnych, grupowych (uwzględnienie zróżnicowania wiekowego, aktywnych i niekonwencjonalnych form wypoczynku) dla gmin.</p> <p>Stworzenie sieci ścieżek rowerowych, konnych, pieszych dostosowane do funkcjonowania w każdej porze roku (wielofunkcyjność tras).</p> <p>Stworzenie ścieżek edukacyjnych, przyrodniczych i historycznych.</p>
2.	<p>Wyeksponowanie specyfik i wypromowanie tradycji regionu, opracowania szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie produktów regionalnych i konsekwentna ich promocja. • Publikacje: informatory, mapy, przewodniki. • Dostęp do informacji o regionie, zabytkach, bazach noclegowych, imprezach okolicznościowych wraz z mapami tras rowerowych, konnych i pieszych.
Kategoria C. Wzrost jakości aktualnej oferty turystycznej		
1.	<p>Promowanie nowych, mniej znanych turystycznie obszarów województwa.</p>	<p>LSR realizuje to działanie poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Publikacje: informatory, mapy, przewodniki. • Organizację spotkań informacyjnych. • Dostęp do informacji o regionie, zabytkach, bazach noclegowych, imprezach okolicznościowych wraz z mapami tras rowerowych, konnych i pieszych. • Stworzenie kompleksowego systemu informacji zewnętrznej i sprawnego przepływu informacji pomiędzy punktami IT oraz

		aktualizacja bazy danych o terenie.
Kategoria D. Współpraca na rzecz rozwoju turystyki		
1.	Inicjowanie i tworzenie lokalnych organizacji turystycznych.	<ul style="list-style-type: none"> - Wytyczenie tras turystycznych przebiegających na terenie paru gmin. - Doposażenie istniejących punktów IT w niezbędny materiały promocyjne i informacyjne. - Tworzenie produktów turystycznych. - Zacieśnienie współpracy pomiędzy członkami LGD.
Kategoria E. Informacja i promocja		
1.	Regularna informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie systemu informacji zewnętrznej i sprawnego przepływu informacji pomiędzy punktami IT. • Aktualizacja bazy danych funkcjonującej na terenie LGD. • Publikacje: informatory, mapy, przewodniki. • Dostęp do informacji o regionie, zabytkach, bazach noclegowych, imprezach okolicznościowych wraz z mapami tras rowerowych, konnych i pieszych.
2.	Rozbudowa systemu informacji lokalnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa funkcjonowania biura LGD. • Doposażenie istniejących punktów IT w niezbędne materiały promocyjne i informacyjne. • Współpraca z innymi LGD realizującymi cele strategiczne w obrębie turystyki w celu wymiany doświadczeń i inspiracji do dalszych działań.

Zgodność działań strategicznych LSR z działaniami Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020.

Priorytet 1, cel operacyjny 8 – *tworzenie społeczeństwa informacyjnego* (zestawienie uwzględnia tylko te kategorie działań, w których odnaleziono punkty wspólne obu dokumentów).

Lp.	<p><i>Strategia Rozwoju</i></p> <p><i>Spółeczno - Gospodarczego</i></p> <p><i>Województwa Warmińsko – Mazurskiego</i></p> <p><i>Priorytet 1 Cel strategiczny 8</i></p>	<p><i>Lokalna Strategia Rozwoju</i></p>
1.	<p>Planowane działania w ramach tego celu to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań służących promocji i umiejętności wykorzystywania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w edukacji, pracy i życiu codziennym. • Działania zachęcające do osiągnięcia korzyści z „obecności w Internecie” – skierowane zarówno do przedsiębiorców, jak i świata nauki oraz otoczenia biznesowego. • Podnoszenie jakości oferowanych informacji i doskonalenie formy przekazu (w tym obcojęzyczne strony internetowe). • Wspieranie poszerzania możliwości korzystania poprzez Internet z usług informacyjnych, edukacyjnych, medycznych oraz administracyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonanie strony WWW. • Distance learning, e-learning. • Kursy, szkolenia. • Utworzenie piap’ów. • Rozwój sektora usług.

Kolejnym Priorytetem, z którym spójne są cele LSR jest Priorytet 2: **Otwarte Społeczeństwo**, a w szczególności cele strategiczne 3 *Rozwój społeczeństwa obywatelskiego* i 8 *Wzrost atrakcyjności bazy sportowo - rekreacyjnej*.

Lp.	<i>Strategia Rozwoju</i> <i>Społeczno - Gospodarczego</i> <i>Województwa Warmińsko – Mazurskiego</i> <i>Priorytet 2 Cel strategiczny 3 i 8</i>	<i>Lokalna Strategia Rozwoju</i>
1.	Planowane działania w ramach celu 3 to: <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie nowych inicjatyw wychodzących naprzeciw oczekiwaniom i dążeniom społecznym. • Rozwój partnerstwa publiczno-społecznego z ukierunkowaniem na zlecanie zadań publicznych organizacjom pozarządowym. • Wspieranie promocji działań prospołecznych, wolontarystycznych, filantropijnych itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia dla mieszkańców. • Tworzenie placówek/ośrodków przedszkolnych. • Rozwój świetlic socjoterapeutycznych. • Propagowanie lokalnego dziedzictwa.
2	Planowane działania w ramach celu 8 to: <ul style="list-style-type: none"> • Budowa nowych i zagospodarowania istniejących ośrodków oraz centrów sportu i rekreacji. • Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych oraz dróg prowadzących do ośrodków wypoczynku oraz organizacja ogólnodostępnych terenów do rekreacji w osiedlach mieszkaniowych. • Modernizacja istniejącej bazy sportowej przy szkołach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa ośrodków wypoczynkowych, pól namiotowych i biwakowych. • Utworzenie plaż z infrastrukturą. • Budowa boisk. • Wyznaczanie szlaków, tras i ścieżek. • Wyznaczanie punktów widokowych.

Reasumując, dokument Lokalna Strategia Rozwoju jest wysoce spójny z głównym dokumentem rozwojowym województwa warmińsko – mazurskiego oraz z innymi dokumentami poszczególnych gmin.

15. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.

Lokalna Grupa Działania jest grupą aktywnie poszukującą możliwości rozwoju obszaru na jakim działa. Członkowie Zarządu nieprzerwanie śledzą pojawiające się informacje na temat możliwości rozwojowych dla terenów wiejskich oraz organizacji o zakresie działania takim jak LGD. LGD starała się będzie pozyskiwać wsparcie finansowe z dużych programów, które obejmują również obszar LGD. Spośród najważniejszych to *Program Operacyjny Warmia Mazury*, *Program Operacyjny Kapitał Ludzki*, czy *Polska Wschodnia*. Szczególną szansę rozwoju stwarza PO Kapitał Ludzki, który w wielu miejscach jest spójny z założeniami niniejszej strategii. Wszelkie działania mające na celu rozwój społeczności lokalnych i poszerzenie oferty szkoleniowej dla mieszkańców terenów wiejskich będą realizowane również w ramach PO Kapitał Ludzki.

W ramach PO Warmia Mazury planowane jest pozyskanie funduszy na działania promocyjne i turystyczne. Niezwykle istotne jest włączenie się w działania promocyjne organizowane na poziomie województwa. To samo dotyczy rozwoju turystyki. A rozwój turystyki to także ochrona środowiska. Ważne jest też to, że LGD Kraina Drwęcy i Pasłęki jest postrzegana przez instytucje udzielające wsparcia finansowego jako solidny partner.

LGD będzie starała się pozyskać pieniądze na działania zawarte w LSR również z innych źródeł. Silna LGD to silni członkowie, którzy w sposób systematyczny planują swój rozwój. Oprócz programów ogólnokrajowych, czy wojewódzkich, gminy w ramach swoich zadań dostrzegają możliwość szerszego wykorzystania umiejętności, doświadczenia i struktur organizacyjnych LGD. Również w ramach działań poszczególnych gmin LGD włączać się będzie w wydarzenia kulturalne, sportowe czy turystyczne.

16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Realizacja zapisów LSR wpłynie na wzrost konkurencyjności poszczególnych 7 gmin zaangażowanych w partnerstwo LGD, a w efekcie końcowym również na konkurencyjność Warmii i Mazur jako całości.

Podjęcie decyzji o działaniach w dziedzinach określonych jako cele strategiczne, jest korzystne dla poszczególnych gmin, ale przede wszystkim dla regionu jako całości (województwo). Szersze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, poprawa jakości życia na obszarach wiejskich LGD oraz aktywizacja społeczności lokalnych spowodują, że tereny wiejskie ale i cały region staną się atrakcyjniejszym i bardziej konkurencyjnym w stosunku do reszty kraju obszarem. Należy również pamiętać, że rozwój w kierunkach wyrażonych w celach strategicznych zwiększy szanse również na pozyskanie turystów z za wschodniej granicy. Jest to olbrzymia szansa rozwojowa całego regionu.

W sferze ekonomicznej należy się odwołać do powstawania nowych miejsc pracy w wyniku dynamicznego rozwoju turystyki na obszarach wiejskich, czyli do obniżenia poziomu bezrobocia w województwie. Ponad to, zapewne przyczyni się do napływu małego i średniego biznesu z zewnątrz, co w dalszej kolejności generuje konieczność rozwoju infrastruktury we wszystkich możliwych zakresach. Nastąpi dalszy rozwój terenów wiejskich.

W sferze społecznej działania nastawione na realizację celów strategicznych stwarzają lepsze warunki do odnowy tradycji, folkloru oraz szeroko rozumianej kultury. Niezwykle istotny jest również rozwój infrastruktury społecznej poszczególnych gmin, która dotychczasowo znajdowała się na niezadowalającym poziomie zgodnie z opiniami społeczności lokalnych.

Korzyści dla środowiska naturalnego wynikające z zadań zawartych w LSR dotyczą przede wszystkim wymuszania proekologicznych postaw i praktyk oraz traktowania środowiska naturalnego jako wyjątkowo cennego waloru turystycznego.

Tak też, z podjęcia zaplanowanych w LSR celów strategicznych wynika cała gama korzyści, które będą silnie oddziaływać w dalszej kolejności na zjawiska życia społecznego, gospodarczego oraz na środowisko naturalne w skali mikro oraz makro.

17. Informacja o załącznikach.

Do niniejszej Strategii dołączono następujące załączniki:

- 1) Załącznik nr 1 – Lista partnerów
- 2) Załącznik nr 2 – Regulamin Rady